

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

Kraków, dnia 1 marca 2023 r.

Poz. 1629

UCHWAŁA NR LXI/471/2023 RADY GMINY BABICE

z dnia 22 lutego 2023 roku

**w sprawie: przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Babice
na lata 2023 - 2026”.**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40) oraz art. 87 ust. 3 i 4, ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840), po uzyskaniu pozytywnej opinii Małopolskiego Konserwatora Zabytków w Krakowie Rada Gminy Babice uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjąć do realizacji „Gminny Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Babice na lata 2023 - 2026” stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Babice.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego.

Przewodniczący Rady Gminy Babice

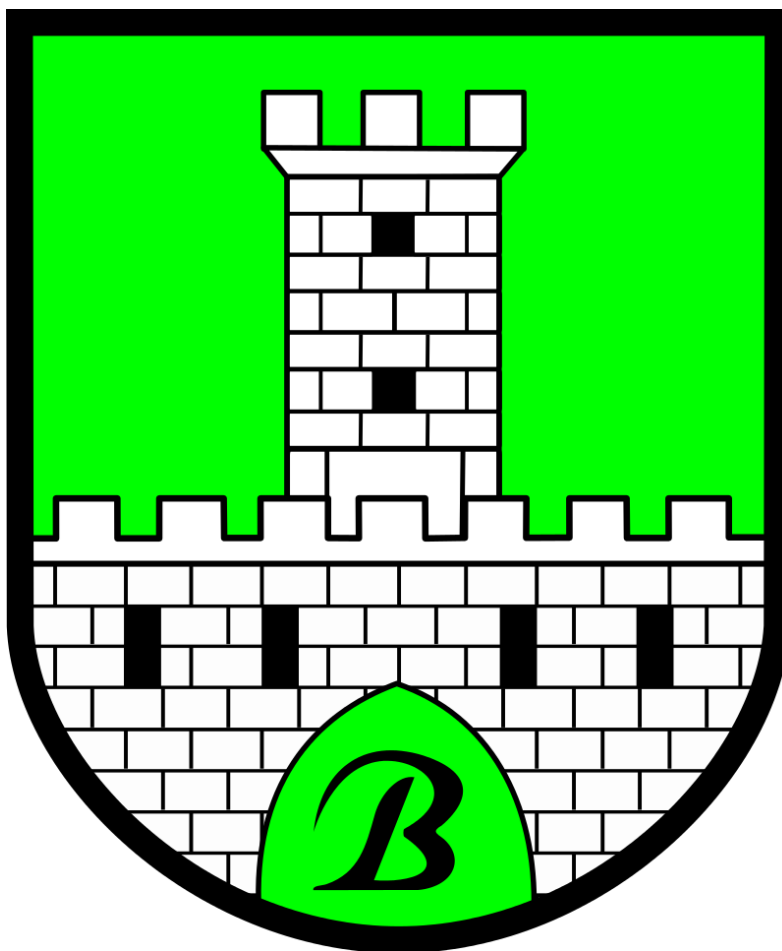
Tadeusz Biel

Załącznik do uchwały Nr LXI/471/2023

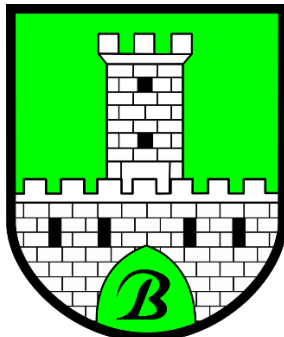
Rady Gminy Babice

z dnia 22 lutego 2023 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BABICE NA LATA 2023 - 2026

**Babice
2022**

ZLECENIODAWCA:

Urząd Gminy Babice
ul. Krakowska 56
32-551 Babice
www.babice.pl
poczta@babice.pl
tel.: 32 613 40 13

WYKONAWCA:

RELIKT
Pracownia Archeologiczna

Judyta Nawrot-Bukowiec
ul. Armii Krajowej 2/3
39-100 Ropczyce
tel. 783 798 165
e-mail: reliktarcheologia@gmail.com
www.relikarcheologia.pl

Autorzy opracowania:

Judyta Nawrot-Bukowiec
Kornel Bukowiec

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP.....	4
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	5
3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE	6
4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.....	16
4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - dokumenty o znaczeniu krajowym	16
4.1.1 Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022.....	16
4.1.2 Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030	17
4.1.3 Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030	18
4.2. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.....	19
4.2.1 Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Małopolsce na lata 2022 - 2025	19
4.2.2 Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego - "Małopolskie 2030"	21
4.2.3 Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego	24
5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	26
5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)	26
5.1.1 Strategia Rozwoju Gminy Babice do roku 2030 – Projekt	26
5.1.2 Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Babice.....	28
5.1.3 Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Babice.....	29
5.2 Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	31
5.2.1 Ogólna charakterystyka gminy	31
5.2.2 Rys historyczny gminy Babice.....	32
5.2.3 Krajobraz kulturowy oraz zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	34
5.2.4 Zabytki archeologiczne.....	36
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	37
5.3.1 Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków	37
5.3.2 Zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków	38
5.3.3 Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków	38
5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.....	38
5.5 Zabytki w zbiorach muzealnych i innych.....	39
5.6 Dziedzictwo niematerialne.....	40
5.7 Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy.....	41
6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ	42
6.1 Analiza Szans i zagrożeń.....	42
7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE	44
7.1 Priorytety i kierunki działań programu opieki nad zabytkami.....	44
8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	49
9. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	50
10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	51

1. WSTĘP

Niniejszy dokument służy określeniu działań gminy w zakresie inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Działania te winny odbywać się w harmonii z działaniami gospodarczymi i społecznymi oraz zapewniać ochronę dziedzictwa kulturowego środkami prawnymi, takimi jak odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz finansowymi, poprzez przeznaczenie części budżetu gminy na ochronę zabytków. Procesy rozwojowe zachodzić powinny przy zapewnieniu warunków trwania i zachowania dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń oraz przy wykorzystaniu zabytków na potrzeby społeczne, gospodarcze i edukacyjne. Lokalne dziedzictwo kulturowe posiada potencjał wpływający na atrakcyjność ekonomiczną regionu poprzez rozwój turystyki w oparciu o zabytki. Poprzez wyznaczone działania może przyczynić się do wzmocnienia świadomości wspólnoty kulturowej i lokalnej tożsamości.

Pierwsze rozdziały (2-4) dotyczą ustawowych uwarunkowań formalno-prawnych odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego, ustawowych celów *Programu* oraz analizują najważniejsze dokumenty, strategie, programy - ważne z punktu widzenia opieki nad zabytkami - zarówno opracowane na szczeblu centralnym jak i wojewódzkim. Jest to konieczne, gdyż *Program* powinien być zgodny z założeniami odnoszącymi się do ochrony i opieki nad zabytkami zarówno na szczeblu centralnym, czyli do polityki państwa w tym zakresie, jak również na poziomie województwa i powiatu.

Rozdział 5 składa się z kilku części. W pierwszej części analizie poddane zostały dokumenty programowe gminy pod kątem uwzględnienia w nich kwestii związanych lub mających wpływ na zachowanie oraz ochronę zabytków i krajobrazu kulturowego. W części drugiej przedstawiono charakterystykę zasobu zabytkowego gminy. Wskazano w nim najważniejsze obiekty, zespoły obiektów i cechy charakterystyczne krajobrazu kulturowego gminy. Takie rozpoznanie dało podstawę do znajdującej się w dalszej części *Programu* analizy SWOT (mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia) jakie dokonały się w zakresie zachowania zasobu najistotniejszych zadań do zrealizowania przez gminę. W kolejnej części rozdziału V przedstawiono dane dotyczące zabytków z terenu gminy wpisanych do rejestru (rejestr zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych), zabytki w gminnej ewidencji zabytków, jak również dziedzictwo niematerialne gminy.

Rozdział 6 stanowi ocenę dziedzictwa kulturowego - Analiza szans i zagrożeń. Uwzględniono w nim aktualny stan zachowania zasobu zabytkowego i krajobrazu kulturowego. W rozdziale 7 wskazano najważniejsze zadania ujęte w ramach zawartych priorytetów. Kolejne rozdziały, 8 i 9, dotyczą sposobu realizacji i oceny wdrażania *Programu*. W 10 rozdziale, przedstawiono źródła finansowania realizacji zadań.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawą prawną sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami jest art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840*) mówiący, że:

1. Wójt, burmistrz lub prezydenta miasta sporządza na okres 4 lat program opieki nad zabytkami,
2. Gminny program opieki nad zabytkami podlega uchwaleniu przez radę (miasta, gminy, powiatu) po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków,
3. Program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
4. Z realizacji programu wójt, burmistrz lub prezydent sporządza, co dwa lata, sprawozdanie, które przedstawia Radzie.

W przypadku programów na poziomie gminnym podstawą ich sporządzenia jest Gminna Ewidencja Zabytków założona w oparciu o ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami uwzględnione zostają w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Celem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami w świetle art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
5. Podejmowanie zadań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie ochrony tego dziedzictwa określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie tego konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła starą ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

- **Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.** (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 ze zm.) w przepisach:

Art. 5: „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

Art. 6 ust. 1: „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkającym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

Art. 86: „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

- **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (t. j. Dz. U. z 2022 poz. 840), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

Art. 3: definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie, takie jak: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek, jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Art. 4: objaśnia, że ochrona zabytków polega na podejmowaniu w szczególności przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

Art. 5: określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „Opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu

warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury”.

Art. 6: klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

- „1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:
- 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,
 - d) dziełami budownictwa obronnego,
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
 - 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
 - a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
 - 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
 - a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) cmentarzyskami,
 - c) kurhanami,
 - d) reliktdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.
2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

Art 7: reguluje następujące formy ochrony zabytków:

- 1) Wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków.
 - 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa.
- 2) Uznanie za pomnik historii, zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego.
- 3) Utworzenie parku kulturowego, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park kulturowy może utworzyć, na podstawie uchwały, rada gminy po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

4) Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Dotyczą w szczególności: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 16 ust. 1: wskazuje radę gminy jako organ tworzący park kulturowy, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Jest on tworzony na podstawie uchwały, po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Art. 17: określa zakazy i ograniczenia dotyczące terenu parku kulturowego, związane z: prowadzeniem robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej, zmianami sposobu korzystania z zabytków nieruchomych, umieszczaniem tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1, składowaniem lub magazynowaniem odpadów, zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, składowania lub magazynowania odpadów.

Art. 18: „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. 2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności: 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu; 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

Art. 19: wskazuje, że „1. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, parków kulturowych. 1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków. 1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności: 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt. 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków; 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych. 2. W przypadku, gdy gmina posiada Gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1. 3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy

ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

Art. 20: mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Art. 21: „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

Art. 22: „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru; 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków; 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

Art. 89: wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu, którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”.

➤ **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 559, ze zm.), gdzie w art. 7 ust 1 pkt. 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach, w tym:

➤ **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 503, ze zm.). Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

➤ **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane** (t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 88). Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach.

Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Ustawa dotyczy także obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska** (t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1079, ze zm.). W odniesieniu do zieleni zabytkowej objętej ochroną prawną Ustawa reguluje zasady wydawania pozwoleń na wycinkę i pielęgnację zieleni, definiuje wymóg uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz jego kompetencje w zakresie wydawania pozwoleń na podejmowanie prac polegających na usunięciu drzew lub krzewów z nieruchomości zabytkowej lub jej części będącej wpisaniem do rejestru parkiem, ogrodem lub inną formą zaprojektowanej zieleni.
- **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 916, ze zm.), której przepisy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.
- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1846). Ustawa reguluje zbywanie nieruchomości zabytkowych własności Skarbu Państwa bądź samorządu terytorialnego:
 - art. 13 ust. 4 - Sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków,
 - art. 13 ust. 5 - Sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków).
- **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (t. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 194). Ustawa precyzuje, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki - ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, Filmoteka Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.
- **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1327, ze zm.). W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).

Zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach i bibliotekach, zostały określone w:

- **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 385). Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nie nastawioną na osiąganie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami” (art. 1).

Zgodnie z ustawą muzeum realizuje powyższe cele poprzez:

- „1) gromadzenie dóbr kultury w statutowo określonym zakresie,
- 2) katalogowanie i naukowe opracowywanie zgromadzonych muzealiów,
- 3) przechowywanie gromadzonych dóbr kultury, w warunkach zapewniających im właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo, oraz magazynowanie ich w sposób dostępny do celów naukowych,
- 4) zabezpieczanie i konserwację muzealiów oraz w miarę możliwości, zabezpieczanie stanowisk archeologicznych oraz innych nieruchomych obiektów kultury materialnej i przyrody,
- 5) urządzenie wystaw,
- 6) organizowanie i prowadzenie badań, ekspedycji naukowych oraz prac wykopaliskowych,
- 7) prowadzenie działalności edukacyjnej,
- 8) udostępnianie zbiorów do celów naukowych i edukacyjnych,
- 9) zapewnianie właściwych warunków zwiedzania i korzystania ze zbiorów,
- 10) prowadzenie działalności wydawniczej” (art. 2).

Gmina jako podmiot tworzący (lub przejmujący) muzeum zobowiązana jest do:

- 1) zapewnienia środków potrzebnych do utrzymania i rozwoju muzeum,
- 2) zapewnienia bezpieczeństwa zgromadzonym zbiorom,
- 3) sprawowania nadzoru nad muzeum.

- **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1700). Mówi, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- **Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (t. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 164).

Do aktów wykonawczych dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami należy także:

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 sierpnia 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2019 r. poz. 1721);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019 r. poz. 1886);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 28.04.2017 r. ws. Listy Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 928);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 16.08.2017 r. ws. dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów

Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (*Dz. U. z 2017 r. poz. 1674*);

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 10.01.2014 r. ws. dotacji na badania archeologiczne (*Dz. U. z 2014 r. poz. 110*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 9.02.2004 r. ws. wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (*Dz. U. z 2004 r., poz. 259*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 25.08.2004 r. ws. organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (*Dz. U. z 2004 r., poz. 2153*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 18.04.2011 r. ws. wywozu zabytków za granicę (*Dz. U. z 2011, poz. 510*).

Przepisy i konwencje międzynarodowe

Problematyka ochrony zabytków jako ważne zagadnienie dziedzictwa kulturowego znalazła swoje odbicie w międzynarodowych konwencjach. Przepisy i konwencje międzynarodowe stanowią zbiór dokumentów traktowany przez środowisko konserwatorskie jako doktrynalna podstawa ochrony dziedzictwa kulturowego. Część z tych dokumentów została ratyfikowana przez Polskę. Pozostałe, pomimo braku formalnego przyjęcia do stosowania w Polsce, współtworzą obowiązujący zbiór przepisów. Są to:

➤ **Karta Ateńska** uchwalona na IV Kongresie CIAM w Atenach w 1933 r. poruszała jako pierwsza w historii problematykę postaw wobec dziedzictwa kulturowego, doktryn konserwatorskich, panujących w poszczególnych krajach praktyk konserwatorskich. Postulatem Karty jest unikanie rekonstrukcji, tak by zachować autentyczność obiektów zabytkowych, dopuszczalność restauracji w określonych przypadkach, unikanie zasady puryzmu. Karta dopuszcza rekonstrukcję ruin, jako anastylozę, natomiast nowe uzupełnienia - tylko jeżeli miałyby być odróżnialne od autentycznej substancji zabytku. Przy konserwacji zabytku zaleca stosowanie najnowszych metod, a w przypadku budynków uszkodzonych w czasie nagłych kataklizmów dziejowych (wojny) - przywracanie form, jakie posiadały one przed zniszczeniem.

➤ **Międzynarodowa Karta Konserwacji i Restauracji Zabytków i Miejsc Zabytkowych - Karta Wenecka** to międzynarodowa konwencja kontynuująca i precyzująca zasady ochrony zabytków zawarte w Karcie Ateńskiej. Określa zasady konserwacji i restauracji zabytków architektury, definicję budynku zabytkowego rozszerza o grupy i zespoły budowli. Przyjęta została 1964 r. przez II Międzynarodowy Kongres Architektów i Techników Zabytków w Wenecji. Karta Wenecka jest podstawowym zbiorem wytycznych konserwatorskich dla prac przy obiektach zabytkowych: Konserwacja zabytków jest konieczna dla zachowania trwałości budowli, ale w jej trakcie nie należy zmieniać układu przestrzennego budynku ani jego wystroju. Chronić powinno się również otoczenie zabytku. Nie powinno się przenosić, ani usuwać żadnych elementów zabytku, chyba że jest to konieczne dla jego ratowania.

Restauracja powinna być podejmowana tylko w razie konieczności. Nie powinno się przeprowadzać rekonstrukcji zabytku - należy uszanować oryginalną substancję konstrukcji oraz materiały. Wszystkie nowo dodane elementy zabytkowego budynku powinny być rozróżnialne od oryginalnych. Tam, gdzie niemożliwe jest zastosowanie technologii tradycyjnych, dopuszczalne jest zastosowanie sprawdzonych technologii nowoczesnych. Fragmenty budowli pochodzące z wszystkich etapów powstawania powinny być chronione. Niedopuszczalne jest umieszczanie wiernych kopii elementów budynku w miejsce oryginalnych.

Prace archeologiczne mogą być wykonywane wyłącznie przez specjalistów. Wykonując prace archeologiczne nie należy modyfikować zabytkowego budynku w celach ukazania dawniejszych warstw archeologicznych.

W trakcie każdych prac konserwatorskich należy wykonywać dokumentację konserwatorską i projektową, którą należy udostępnić w publicznych archiwach.”

➤ **Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego** została przyjęta w Paryżu 16 listopada 1972 r. na siedemnastej sesji Konferencji Generalnej ONZ dla

Wychowania, Nauki i Kultury (UNESCO). 6 maja 1976 r. konwencja w całości została ratyfikowana przez Polskę (Dz. U. 1976 r., Nr 32, poz. 190). Utworzono Polski Komitet ICOMOS. W lutym 1996 r. opracowane zostały „Wytyczne dla realizacji Konwencji...” określające m.in. kryteria kwalifikacji dziedzictwa na Listę Światową Dziedzictwa.

W myśl dokumentu „za dziedzictwo kulturalne i naturalne uważane są:

- zabytki: dzieła architektury, dzieła monumentalnej rzeźby i malarstwa, elementy i budowle o charakterze archeologicznym, napisy, grotty i zgrupowania tych elementów, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki;

- miejsca zabytkowe: dzieła człowieka lub wspólne dzieła człowieka i przyrody, jak również strefy, a także stanowiska archeologiczne, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historycznego, estetycznego, etnologicznego lub antropologicznego.

- dziedzictwo naturalne: pomniki przyrody utworzone przez formacje fizyczne lub biologiczne albo zgrupowania takich formacji, przedstawiające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia nauki lub ich zachowania, miejsca lub strefy naturalne o ściśle oznaczonych granicach, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia, zachowania lub naturalnego piękna.

Konwencja określa zakres ochrony dziedzictwa na poziomie krajowym i międzynarodowym i w tym celu ustanowiła Międzynarodowy Komitet Ochrony Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego prowadzący Listę Dziedzictwa Światowego, utworzyła Fundusz Ochrony Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego oraz określiła warunki i tryb udzielania pomocy międzynarodowej. Państwa jako strony przyjmujące Konwencję, zobowiązują się „wszelkimi właściwymi środkami, a w szczególności przez ustalanie odpowiednich programów oświatowych i informacyjnych, wzmacniać w swoich społeczeństwach poszanowanie i przywiązanie do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego”. Ponadto zobowiązują się do ustanowienia skutecznego systemu ochrony dziedzictwa kulturowego i naturalnego o wyjątkowym znaczeniu dla całej ludzkości, zorganizowanego w sposób stały i zgodny z metodami współczesnej nauki. Realizacja tych zadań polegać ma m.in. na włączaniu ochrony dziedzictwa do programów planowania ogólnego, podejmowaniu środków prawnych, naukowych i technicznych oraz administracyjnych i finansowych w celu identyfikacji, ochrony, konserwacji, rewaloryzacji i ożywienia tego dziedzictwa.

➤ **Rezolucja Parlamentu Europejskiego** dotycząca ochrony dziedzictwa kulturowego została przyjęta przez Parlament Europejski 13 maja 1974 r. wyraża potrzebę działania Wspólnoty Europejskiej w obszarze kultury, w szczególności w celu ochrony dziedzictwa kulturowego. Parlament Europejski zalecił znaczne przyspieszenia wysiłków na rzecz zachowania zagrożonego dziedzictwa architektoniczno-przyrodnicze, które odzwierciedla tożsamość kulturową Europy.

➤ **Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy** (Granada 3 października 1985 r.) weszła życie 1 grudnia 1987 r. Została ratyfikowana przez Polskę 18 marca 2010 r. Zasadniczym celem dokumentu jest ochrona europejskiego dziedzictwa architektonicznego. Konwencja definiuje pojęcie dziedzictwa architektonicznego, zwraca uwagę na potrzebę jego ochrony na poziomie europejskim. Dokument zwraca również uwagę na konieczność rozpoznania zasobów mających podlegać ochronie oraz tworzenia i wdrażania systemu ich ochrony. Sygnatariusze zobowiązują się do prowadzenia działań systemowych w celu zapewnienia ochrony i opieki nad dziedzictwem architektonicznym, przyjęcia zintegrowanej polityki konserwacji zabytków, a także do wymiany informacji na temat polityki konserwacji zabytków. Konwencja mówi o dużej roli społeczeństwa w procesie ochrony zabytków, podkreśla wagę promocji dziedzictwa i budowania świadomości społecznej w zakresie ochrony zabytków.

➤ **Europejska konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (poprawiona) tzw. Konwencja Maltańska** (La Valetta, 16 stycznia 1992 r.) Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej przyjął i ratyfikował Konwencję 13 grudnia 1995 r. (opublikowana w Dz. U. z 1996 r., Nr 120 poz. 564). Jej celem jest ochrona dziedzictwa archeologicznego jako źródła zbiorowej pamięci europejskiej oraz jako instrumentu do badań historycznych i naukowych. Konwencja definiuje i identyfikuje dziedzictwo archeologiczne oraz podaje metody jego ochrony. Zobowiązuje strony do ustanowienia prawnego systemu ochrony dziedzictwa archeologicznego. Zapisy traktują o finansowaniu badań i konserwacji, gromadzeniu i rozpowszechnianiu badań naukowych, kształtowaniu świadomości

publicznej, zapobieganiu nielegalnemu obiegowi przedmiotów dziedzictwa archeologicznego, oraz międzynarodową wzajemną pomocą techniczną i naukową.

➤ **W Traktacie ustanawiającym Wspólnotę Europejską** w 1993 r., w myśl art. 151 Wspólnota wspiera oraz uzupełnia działania państw członkowskich w celu zachowania i ochrony dziedzictwa kulturowego o znaczeniu europejskim. Początkowa współpraca Wspólnoty dotycząca wspierania prac restauratorskich zostały rozszerzone na muzea, zbiory, biblioteki, archiwa oraz na dziedzictwo archeologiczne i architektoniczne, dziedzictwo przyrody (krajobrazy i tereny przyrodnicze), dziedzictwo językowe i kulinarne oraz tradycyjne zajęcia. Działania Wspólnoty w obszarze kultury polegać mają na stworzeniu przestrzeni kulturowej wspólnej dla Europy, opartej na wspólnym dziedzictwie kulturowym.

➤ **Europejska konwencja krajobrazowa** (Florencja, 22 października 2000 r.) została ratyfikowana 24 czerwca 2004 r. przez Prezydenta Rzeczypospolitej (opublikowana w Dz. U. z 2006 r., Nr 14 poz. 98). Konwencja uznaje krajobraz za elementarny składnik europejskiego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. Stawia za cel zrównoważenie i zachowanie proporcji pomiędzy potrzebami społecznymi, działalnością gospodarczą i środowiskiem. Promuje ochronę i planowanie krajobrazu oraz organizowanie współpracy europejskiej w tematyce krajobrazu. Postuluje prawne uznanie krajobrazu jako ważnego komponentu otoczenia ludzi oraz podstawy ich tożsamości, ustanowienie i wdrożenie polityki w zakresie jego ochrony, zintegrowanie krajobrazu z lokalną polityką w zakresie planowania regionalnego i urbanistycznego oraz z własną polityką kulturalną, środowiskową, rolną, społeczną i gospodarczą, która bezpośrednio lub pośrednio oddziałuje na krajobraz. Konwencja zobowiązuje do działań na rzecz szkolenia specjalistów w zakresie oceny krajobrazu, tworzenia programów szkolenia dotyczących polityki, ochrony, gospodarki i planowania w zakresie krajobrazu, przeznaczonych dla specjalistów w sektorze prywatnym i publicznym, i dla stowarzyszeń związanych z krajobrazem, a ponadto do promowania w szkołach i na uniwersytetach nauk związanych z krajobrazem i zagadnieniami jego ochrony, gospodarki i planowania. Zobowiązuje także do podejmowania działań na rzecz rozpoznawania krajobrazów na obszarach własnych terytoriów.

➤ **Konwencja w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego** (Paryż, 2000 r.) to konwencja UNESCO przyjęta w Polsce i ogłoszona w Dz. U. z 2007 r., Nr 215 poz. 1585. Dokument porusza kwestie promowania szacunku dla różnorodności kulturowej, uświadamianie jej wartości na poziomach lokalnych, krajowych i międzynarodowych oraz jej znaczenia dla ludzkości. Konwencja uznaje, że kultura jest jedną z głównych sił napędowych rozwoju, a kulturowe aspekty rozwoju są tak istotne jak aspekty ekonomiczne, bowiem są nośnikami tożsamości, wartości oraz znaczeń. Konwencja akcentuje wielokulturowość jako bogactwo jednostek i społeczeństw. Wskazuje na potrzebę jej ochrony i promowania oraz uznaje, że jest ona podstawowym warunkiem trwałego i zrównoważonego rozwoju.

➤ **Konwencja w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego** (Paryż, 17 października 2003 r.) za cel stawia ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego, zapewnienie poszanowania niematerialnego dziedzictwa kulturowego wspólnot, grup oraz jednostek, doprowadzenie na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym do wzrostu świadomości znaczenia niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz zapewnienie międzynarodowej współpracy i pomocy w celu realizacji postanowień tejże Konwencji. Konwencja zobowiązuje państwa do podjęcia kroków mających zapewnić ochronę dziedzictwa niematerialnego znajdującego się na ich terytorium, określenie i zdefiniowanie jego elementów oraz prowadzenie rejestrów niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

➤ **Dokument w sprawie edukacji konserwatorów-restauratorów dzieł sztuki i warunków uprawniających do wykonywania zawodu** (Toruń, 8-9 maja 2003 r.) został zatwierdzony przez IV Generalne Zgromadzenie ENCORE (Europejskiej Sieci Wyższego Szkolnictwa Konserwatorskiego, wspólny z ECCO). Dokument Europejskiego Zrzeszenia Krajowych Związków Konserwatorów Restauratorów ECCO przyjęty przez Komisję Europejską w Brukseli w § 20 mówi: „Dziedzictwo

kulturowe jest częścią definicji europejskiej tożsamości. Stanowi fundamentalny wyraz bogactwa i różnorodności europejskiej kultury. Ochrona dziedzictwa kulturowego, niezastąpionego świadectwa przeszłości, leży we wspólnym interesie Państw Członkowskich, które muszą zapewnić przekazanie tego dziedzictwa przyszłym pokoleniom. Dlatego opieka i konserwacja oraz wymogi użytkowania i umożliwienia dostępu do dziedzictwa kulturowego zarówno w sektorze publicznym, jak i prywatnym leży w publicznym interesie.”

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - dokumenty o znaczeniu krajowym

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Babice zgodny jest z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się *Program* połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym. Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

4.1.1 Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022¹

Najważniejszym w skali kraju dokumentem związanym z ochroną dziedzictwa kulturowego jest Krajowy Program Opieki nad Zabytkami. Dokument ten obejmuje lata 2019-2022. Został on przyjęty Uchwałą Nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. (M.P.2019.808).

Głównym celem *Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022* jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez optymalizację systemu ochrony dziedzictwa kulturowego, wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami i budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

W ramach tego programu będą realizowane następujące cele:

Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami:

Cel szczegółowy 1: Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego.

Kierunki działań 1.1: Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym.

Zadania:

- ✓ szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.
- ✓ budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym.
- ✓ merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach.
- ✓ konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami.

Kierunek działań 1.2: Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym.

Zadania:

- ✓ wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych przez pracowników służb konserwatorskich.
- ✓ ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich.
- ✓ wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego.
- ✓ powołanie Centrum Architektury Drewnianej.

Cel szczegółowy 2: Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.

Kierunki działań 2.1: Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.

- ✓ upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy).

Kierunek działań 2.2: Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego.

¹ Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022, przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 13 sierpnia 2019 r.

- ✓ podniesienie bezpieczeństwa zabytków ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje.

Cel szczegółowy 3: Budowanie świadomości społecznej wartości kulturowego.

Kierunki działań 3.1: Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości.

- ✓ kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami.
- ✓ Tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Kierunek działań 3.2: Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

- ✓ program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.

4.1.2 Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030²

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 została przyjęta uchwałą nr 61 przez Radę Ministrów z dnia 27 października 2020 r. Jest ona aktualizacją poprzedniej Strategii uchwalonej 26 marca 2013 r.

Głównym celem Strategii jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja tego celu odbywa się przez wdrażanie kierunków interwencji zaplanowanych do realizacji w trzech zasadniczych obszarach, których kluczowe znaczenie znajduje również odzwierciedlenie w nowym podtytule Strategii: współdziałanie, kultura, kreatywność. Są to:

- obszar 1: Współdziałanie - społeczeństwo obywatelskie,
- obszar 2: Kultura - tożsamość i postawy obywatelskie,
- obszar 3: Kreatywność - potencjał kulturowy i kreatywny.

W obszarze 2 wymieniono m.in.:

- ✓ niewystarczający poziom czytelnictwa wśród Polaków oraz niewykorzystany potencjał i ważna rola bibliotek publicznych,
- ✓ niska jakość oferty artystycznej dla najmłodszych oraz deficyty kompetencji kulturalnych
- ✓ zły stan zabytków oraz niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych,
- ✓ niewystarczający poziom wykorzystania potencjału rozwojowego podmiotów działających w obszarze kultury oraz szkół artystycznych,
- ✓ niewystarczający poziom ochrony zbiorów wchodzących w skład narodowego zasobu bibliotecznego,
- ✓ braki w infrastrukturze archiwów państwowych oraz ich rola w procesach zarządzania dokumentacją elektroniczną w administracji publicznej,
- ✓ brak spójnej i aktualnej krajowej koncepcji rozwoju cyfrowych zasobów kultury,
- ✓ rosnący potencjał muzeów w zakresie budowania kapitału społecznego,
- ✓ braki w obszarze budowania wyrazistego, spójnego i atrakcyjnego wizerunku Polski za granicą.

W Strategii trzy główne cele szczegółowe, kierunki interwencji i narzędzia realizacji. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można drugi z celów *"Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich"*. Wytyczne tutaj kierunki działań takie jak:

- 2.1. Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze.
- 2.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dóbr kultury:
- 2.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

²Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030, przyjęta uchwałą nr 155 przez Radę Ministrów z dnia 27 października 2020 r.

- 2.4. Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę.
- 2.5. Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

4.1.3 Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030³

Dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski przyjęty został przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 r. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długiej perspektywie czasowej. Szczególny nacisk położony został na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, który decyduje o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe.

W ramach dokumentu zdefiniowane zostały m.in. uwarunkowania polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych dwudziestu lat. Uwzględniono wśród nich także uwarunkowania wynikające z dziedzictwa kulturowego. Zdiagnozowano m.in. niski, niezgodny z posiadanym potencjałem rozwojowym, poziom wykorzystania funkcji symbolicznych i promocyjnych zasobów dziedzictwa kulturowego.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 uwzględnia powiązania polityki przestrzennej z ochroną i opieką nad zabytkami oraz zalecenia odnoszące się do zachowania i wykorzystania dziedzictwa kulturowego Polski:

1. rewitalizacja historycznych i zabytkowych obiektów w celu wzmocnienia i wyeksponowania ich funkcji;
2. zabezpieczenie możliwości dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego w oparciu o zachowanie w dobrym stanie zasobów naturalnych, kulturowych i lokalnych walorów środowiska;
3. zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym najcenniejszych fragmentów przestrzeni przyrodniczej, w procesie trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego – przy aktywnym udziale różnorodnych partnerów, w szczególności społeczności lokalnych;
4. rozpoznanie i zachowanie charakterystycznych krajobrazów przyrodniczych i historycznych oraz związanych z nimi elementów symbolicznych o charakterze dóbr materialnych lub stanowiących część niematerialną dziedzictwa kultury oraz rozwój współczesnych krajobrazów kulturowych;
5. wykorzystanie unikalnych zasobów krajobrazu kulturowego i budowanie specjalizacji terytorialnej w celu rozwoju lokalnych rynków pracy;
6. ochrona i wykorzystanie dla harmonijnego rozwoju obszarów wiejskich ich potencjału przyrodniczego, krajobrazowego i kulturowego;
7. dbałość o zabytki oraz dziedzictwo kulturowe, kultywowanie tradycji lokalnych, sprzyjające rozwojowi turystyki i wspomagające proces budowania/wzmacniania tożsamości kulturowej;
8. kompleksowe lokalne programy rewitalizacji powinny zapewniać poprawę stanu budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej, ochronę dziedzictwa kulturowego, zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznych, poprawę transportu publicznego, itp.;
9. zintegrowana ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;
10. prowadzenie aktywnej polityki konserwatorskiej i promocyjnej w stosunku do zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i zabytkowych obiektów kultury, obejmującej określenie przestrzeni i obiektów poddanych ochronie lub wskazanych do ochrony, prowadzenie monitoringu zachowania zasobów; powstanie list krajobrazów i obiektów o unikatowych wartościach przyrodniczych, historycznych, archeologicznych, szczególnie o cechach symbolu, a także upowszechnienie listy krajobrazów zagrożonych;
11. zabezpieczenie dziedzictwa przed skutkami klęsk żywiołowych;
12. edukacja obywatelska w zakresie budowania powszechnego przekonania, że polska przestrzeń pojmowana, jako bogactwo naturalne i dziedzictwo kulturowe podlega zasadom zrównoważonego rozwoju, a ład przestrzenny jest dobrem publicznym.

³Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, przyjęta przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 r., Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012.

4.2. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Podczas wykonywania Gminnego Programu opieki nad Zabytkami omówiono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy wynikające z dokumentów na poziomie wojewódzkim i powiatowym.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Babice jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich i powiatowych dokumentach programowych oraz z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy.

4.2.1 Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Małopolsce na lata 2022 - 2025

Program opieki nad zabytkami województwa małopolskiego na lata 2022-2025 został przyjęty Uchwałą Nr LVI/800/22 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 4 lipca 2022 r. Stanowi on kontynuację wcześniejszych dokumentów programowych województwa.

Misją Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2022-2025: *„Pielęgnowanie i przywracanie wartości cennych elementów krajobrazu kulturowego Małopolski, kreowanie poczucia regionalnej tożsamości, wzmacnianie odpowiedzialności obywatelskiej za kulturową spuściznę pokoleń oraz stworzenie spójnego systemu ochrony i opieki nad dziedzictwem”*.

Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2022–2025 wskazuje cele, priorytety i kierunki działań określone w wyniku przeprowadzonej, aktualnej diagnozy i analizy SWOT zasobu dziedzictwa kulturowego w regionie. Wybór celu strategicznego, trzech celów operacyjnych, priorytetów i kierunków działań determinowane były oceną stanu zachowania krajobrazu kulturowego regionu, analizą zagrożeń dla istnienia dziedzictwa kulturowego, wyzwań związanych z zachowaniem jego unikalnych cech i wartości, kierunkami rozwoju i tendencjami związanymi z udostępnianiem i upowszechnianiem dziedzictwa kulturowego, reagowaniem na zmiany, wyzwania i zagrożenia przyszłości oraz budowaniem przewag konkurencyjnych w rozwoju społeczno-gospodarczym regionu, wykorzystujących endogeniczne zasoby kulturowe i przyrodnicze.

W dokumencie wyznaczono priorytety i działania o charakterze inspirującym, które powinny być realizowane i podejmowane przez różne podmioty, instytucje i organizacje zarządzające regionalnym dziedzictwem kulturowym, a także przez prawnych opiekunów zabytków. Dokument wyznacza priorytety i kierunki działań, które powinny być odniesieniem dla innych programów i projektów realizowanych przez interesariuszy działających na rzecz dziedzictwa kulturowego regionu, dając impuls do współpracy i budowania regionalnej sieci dla zintegrowanych, spójnych i kompletnych działań na rzecz krajobrazu kulturowego Małopolski.

Cel strategiczny: Harmonijne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego Małopolski dla sprostania wyzwaniom teraźniejszości i przyszłości oraz zapewnienia wysokiej jakości życia Małopolan.

Cel operacyjny I - Skuteczna ochrona zasobów dziedzictwa i wartości kulturowych regionu.

Priorytet I.1. Zachowanie wartości krajobrazu kulturowego oraz miejsc i obiektów dziedzictwa:

- ✓ Rozpoznawanie stanu zachowania materialnego dziedzictwa kulturowego regionu poprzez monitoring i dokumentowanie jego zasobów oraz badanie przemian ich stanu oraz pełnionych funkcji,
- ✓ Spełnianie zasady ochrony zabytków in situ wraz z otoczeniem zabytku,
- ✓ Dbłość o stosowanie wytycznych konserwatorskich oraz zapewnianie zintegrowanej, kompleksowej konserwacji zabytków,
- ✓ Poprawa stanu zachowania najcenniejszych i najbardziej zdegradowanych obiektów i obszarów zabytkowych,

- ✓ Ochrona przed utratą unikatowych walorów krajobrazu, będących głównymi nośnikami konkurencyjności i atrakcyjności regionu,
- ✓ Utrzymywanie elementów przestrzennych reprezentujących tradycyjny układ i charakter wsi,
- ✓ Utrzymywanie i wyeksponowanie historycznych układów przestrzennych miejscowości i obszarów krajobrazowych,
- ✓ Konsekwentne i systematyczne wprowadzanie regulacji określonych ustawą krajobrazową.

Priorytet I.2. Pielęgnowanie tradycji regionalnych, w tym spuścizny po historycznej wielokulturowości regionu:

- ✓ Wzmocnienie ochrony i opieki nad dziedzictwem niematerialnym opartym na wielokulturowości regionu,
- ✓ Wspieranie twórców ludowych, tradycyjnego rzemiosła oraz tradycyjnych zawodów,
- ✓ Dokumentowanie i upowszechnienie zasobów dziedzictwa niematerialnego.

Cel operacyjny II - Efektywne zarządzanie regionalną przestrzenią kulturową.

Priorytet II.1. Wzmacnianie systemowej współpracy podmiotów zaangażowanych w ochronę dziedzictwa kulturowego:

- ✓ Inicjowanie i wspieranie projektów oraz aktywności środowisk czerpiących z walorów dziedzictwa kulturowego i twórczo je interpretujących,
- ✓ Aktywne zarządzanie miejscami z Listy Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO, wyróżnionych Znakiem Dziedzictwa Europejskiego, pomnikami historii i szlakami kulturowymi w wymiarze świadomości międzynarodowej i lokalnej,
- ✓ Trwała i programowa współpraca administracji publicznej ze środowiskami naukowymi obejmująca kształcenie kadr i definiowanie metod ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym,
- ✓ Stworzenie modelowych porozumień kompetencyjnych służb konserwatorskich z samorządami i instytucjami ochrony zabytków,
- ✓ Systematyczny rozwój sieci muzeów domowych, wsparcie i zachęcenie do współpracy właścicieli wartościowych kolekcji prywatnych, izb regionalnych i zbiorów kościelnych,
- ✓ Promowanie dobrych praktyk z zakresu użytkowania i wykorzystania obiektów zabytkowych i kształtowania przestrzeni posiadających walory krajobrazowe,
- ✓ Rozwijanie współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej oraz integracji regionalnej budowanej w oparciu o ideę sieci obszarów, miejsc i instytucji,
- ✓ Prowadzenie aktywnej polityki rynku pracy – tworzenie miejsc pracy związanych z dziedzictwem kulturowym.

Priorytet II.2. Rozwijanie nowych możliwości zarządzania obiektami zabytkowymi związanych z wyzwaniami przyszłości:

- ✓ Harmonijne łączenie walorów zabytków z ich współczesnymi funkcjami,
- ✓ Stymulowanie rozwoju projektowania urbanistycznego, chroniącego i wzbogacającego przestrzeń kulturową i dziedzictwo,
- ✓ Rewitalizacja miejscowości i obszarów prowadzona w zgodzie z historycznymi wartościami terenów i układów,
- ✓ Unowocześnienie instytucji opieki nad zbiorami i zabytkami oraz rozwój infrastruktury turystycznej,
- ✓ Stosowanie ekologicznych rozwiązań służących ograniczeniu emisji zanieczyszczeń, poprawie stanu i kosztów utrzymania zabytków oraz jakości życia Małopolan.

Cel operacyjny - III Kompetentna edukacja i promocja w zakresie wartości dziedzictwa kulturowego.

Priorytet III.1. Kształtowanie postaw wrażliwości na wartości dziedzictwa kulturowego:

- ✓ Edukowanie do odbioru dziedzictwa kulturowego, jego interpretacji i reinterpretacji,
- ✓ Wprowadzanie adekwatnej oferty edukacyjnej o wartościach i różnorodności dziedzictwa kulturowego Małopolski,

- ✓ Uwzględnianie potrzeb edukacji o dziedzictwie lokalnym i regionalnym w programach nauczania,
 - ✓ Budowanie silnej identyfikacji Małopolan z regionalnym dziedzictwem kulturowym.
- Priorytet III.2. Upowszechnianie walorów dziedzictwa kulturowego:
- ✓ Sprzyjanie rozwojowi sposobów spędzania czasu wolnego opartych na wartościach krajobrazu kulturowego oraz miejscowych tradycjach i autentyzmie lokalnego dziedzictwa kulturowego,
 - ✓ Tworzenie rynku i promocja produktów tradycyjnych i regionalnych,
 - ✓ Kreowanie placówek muzealnych jako ogniw lokalnej tożsamości, edukacji i regionalnej turystyki kulturowej,
 - ✓ Wspieranie rozwoju turystyki kulturowej i rekreacyjnej,
 - ✓ Udostępnianie cyfrowe zasobów dziedzictwa materialnego i niematerialnego wraz z definiowaniem treści edukacyjnych i promocyjnych,
 - ✓ Uwzględnianie potrzeb edukacji o dziedzictwie lokalnym i regionalnym w konkurencyjnej ofercie czasu wolnego dla wszystkich grup wiekowych,
 - ✓ Prowadzenie aktywnego marketingu i systemowej promocji walorów i aspektów regionalnego dziedzictwa kulturowego.

4.2.2 Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego - "Małopolskie 2030"

W dniu 17 grudnia 2020 r. Sejmik Województwa Małopolskiego uchwalił Strategię Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”. Stanowi ona aktualizację dokumentu pn. Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020.

Strategia stanowi przejaw woli samorządowych władz regionalnych do dalszego wzmacniania pozycji samorządu województwa jako koordynatora i animatora działań rozwojowych podejmowanych w przestrzeni regionalnej. Kierunki polityki w nim opisane składają się na interwencję publiczną, która zakłada harmonijny rozwój, zarówno w sferze społecznej, gospodarczej i środowiskowej, całej Małopolski, przy wykorzystaniu potencjałów terytorialnych i likwidacji barier rozwojowych poszczególnych jej obszarów (rozwój terytorialnie zrównoważony).

W Strategii opisano szczegółowo zagadnienie dziedzictwa kulturowego i uczestnictwo w kulturze. Województwo małopolskie jest regionem posiadającym wyjątkowe obiekty dziedzictwa, stanowiące istotną część narodowego i europejskiego dziedzictwa, mocno wpływające na poczucie narodowej tożsamości Polaków. Spośród 15 obiektów z Polski wpisanych na prestiżową Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO, aż 6 miejsc lub zespołów obiektów znajduje się w Małopolsce. Wojewódzka ewidencja zabytków zawiera około 48 000 obiektów, natomiast do wojewódzkiego rejestru zabytków nieruchomych wpisanych jest 5 981 zabytków.

Małopolska jest regionem posiadającym wyjątkowe w skali kraju i Europy zasoby kulturowe. W oparciu o ten unikatowy potencjał budowana jest atrakcyjna oferta sektora kultury, która pełni niebagatelną rolę w rozwoju turystyki oraz przemysłów czasu wolnego, a tym samym w rozwoju gospodarczym województwa i decyduje o konkurencyjności regionu. Drugim niewątpliwym atutem Małopolski, w oparciu o który rozwija się turystyka jest jej wyjątkowe położenie geograficzne, zróżnicowanie pod względem ukształtowania krajobrazu oraz atrakcyjności walorów przyrodniczo - krajobrazowych. W oparciu o unikatowe walory kulturowe i przyrodnicze rozwija się w Małopolsce wiele szlaków tematycznych, prezentujących i promujących różne aspekty dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego regionu, zróżnicowanych tematycznie i o różnym stopniu rozwoju i animacji, w tym: 6 szlaków międzynarodowych, 7 szlaków ponadregionalnych, ponad 30 szlaków regionalnych, blisko 100 turystycznych tras miejskich, blisko 10 tys. km wyznaczonych szlaków turystycznych.

W Strategii wyznaczony został Cel główny: *"Małopolska regionem zrównoważonego rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i terytorialnym"*. Realizacja głównego celu oparta została na działaniach w pięciu obszarach: Małopolskie, gospodarka, klimat i środowisko, zarządzanie strategiczne rozwojem, rozwój zrównoważony terytorialnie. Dla poszczególnych obszarów wyznaczono cele szczegółowe wraz z kierunkami działań. Poniżej wymieniono te, które dotyczą ochrony dziedzictwa kulturowego.

Obszar I: Małopolskie

Dla obszaru działania „kultura i dziedzictwo” wskazano główne kierunki działania, z których część odnosi się do zasobu zabytków oraz dziedzictwa niematerialnego:

5.1. Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego:

5.1.1. Ochrona i promocja zabytków nieruchomych (m. in. wpisanych na listę UNESCO i Pomników Historii) i ruchomych oraz opieka nad nimi, dostępnych dla wszystkich grup odbiorców, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych technologii.

5.1.2. Działania na rzecz nadawania obiektom zabytkowym, odtwarzanym i rekonstruowanym wraz z ich otoczeniem nowych funkcji użytkowych.

5.1.3. Dokumentowanie, zachowywanie i upowszechnianie dziedzictwa niematerialnego i materialnego, w tym wprowadzenie otwartej licencji dla małopolskich wzorów etnograficznych w oparciu o regionalne formy i motywy ludowe.

5.1.4. Wspieranie twórców ludowych, rzemiosła oraz produktów tradycyjnych i form aktywności regionalnych.

5.1.5. Zapewnienie ochrony i właściwego wykorzystania obiektów zaliczanych do dóbr kultury współczesnej.

5.2. Wzmocnienie edukacji kulturalnej:

5.2.1. Rozwijanie programów edukacji kulturalnej, ukierunkowanych na zróżnicowane grupy odbiorców, wspierających kształtowanie potrzeb i postaw oraz umożliwiających świadome i aktywne uczestnictwo w kulturze.

5.2.2. Stymulowanie współpracy podmiotów sektora edukacji i kultury w celu realizacji programów kulturalnych rozwijających umiejętności uniwersalne, w szczególności kompetencje kreatywne dzieci i młodzieży, oraz sprzyjających międzypokoleniowej wymianie wartości kulturowych.

5.2.3. Wspomaganie lokalnych inicjatyw i form twórczego uczestnictwa w przedsięwzięciach kulturalnych.

5.3. Zmiana jakości usług i dostosowanie oferty kultury do zmieniających się potrzeb odbiorców.

5.3.1. Poprawa jakości istniejącej oraz budowa nowej infrastruktury, a także adaptacja obiektów na cele kulturalne, przy uwzględnieniu rozwiązań proekologicznych.

5.3.2. Tworzenie wspólnej oferty kulturalnej oraz wymiana doświadczeń i wiedzy w celu budowania nowych wartości, w ramach współpracy pomiędzy podmiotami kultury (sieciowanie).

5.3.3. Poprawa otwartości instytucji kultury, w tym na rodziny z dziećmi, osoby z niepełnosprawnościami oraz seniorów.

5.3.4. Zwiększanie różnorodności oferty kulturalnej i wprowadzanie propozycji interdyscyplinarnych, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych rozwiązań technologicznych i ekologicznych, w celu podnoszenia dostępności i atrakcyjności oferty.

5.3.5. Wspieranie aktywności twórców, artystów i lokalnych animatorów kultury w łączności z odbiorcami.

5.3.6. Prezentacja dorobku małopolskich twórców i artystów poza granicami województwa.

5.3.7. Wzmocnienie kooperacji podmiotów działających w obszarze kultury z podmiotami przemysłów kreatywnych.

5.3.8. Optymalizacja zarządzania podmiotami działającymi w obszarze kultury i dziedzictwa oraz wsparcie rozwoju kadr kultury, a także podwyższenie standardów bezpieczeństwa oraz dystansu społecznego w okresie epidemii.

5.4. Zachowanie i budowa tożsamości mieszkańców w oparciu o potencjał innowacyjny i tradycję:

5.4.1. Kreowanie i organizowanie wydarzeń kulturalnych służących pielęgnowaniu polskości oraz rozwojowi i kształtowaniu świadomości narodowej i regionalnej mieszkańców.

5.4.2. Koordynacja i wsparcie marketingowe wydarzeń kulturalnych inicjowanych przez społeczność i instytucje lokalne.

5.4.3. Ożywianie potencjałów drzemiących w społecznościach lokalnych, m.in. organizowanie muzeów domowych i ekomuzeów.

5.5. Wzmocnienie obecności kultury w sieci:

5.5.1 Wzmocnienie, tworzenie i upowszechnianie zjawisk kulturalnych w sieci poprzez rozwój infrastruktury cyfrowej podmiotów kultury.

5.5.2 Tworzenie alternatywnej oferty on-line dziedzictwa kulturowego Małopolski, w tym bibliotek cyfrowych upowszechniających wiedzę i zasoby podmiotów kultury, twórców i artystów Małopolski, z uwzględnieniem zasobów niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

5.5.3 Intensyfikacja działań marketingowych i promocyjnych podmiotów działających w obszarze kultury i dziedzictwa.

5.5.4 Wzmacnianie kondycji finansowej i atutów konkurencyjności podmiotów sektora kultury, w tym instytucji kultury, poprzez rozwój sprzedaży produktów tych podmiotów w Internecie.

5.6 Prezentacja i promocja kultury regionów Europy i świata, w szczególności regionów partnerskich Małopolski.

Obszar II: Gospodarka

Dla kierunku nr 3 „Turystyka” wśród głównych kierunków działania wskazano:

3.1. Rozwój zrównoważonej turystyki regionalnej:

3.1.1. Ochrona zasobów przyrodniczych, kulturowych i społecznych województwa przed negatywnymi skutkami rozwoju masowych form turystyki.

3.1.2. Wspieranie działań mających na celu wzmocnienie roli turystyki w rozwoju gospodarczym, lokalnej przedsiębiorczości, włączenia społecznego i innowacji społecznych.

3.1.3. Promowanie współpracy partnerów sektora publicznego, prywatnego i społecznego w celu tworzenia atrakcyjnych oraz przyjaznych środowisku i mieszkańcom atrakcji turystycznych.

3.1.4. Transformacja ekologiczna obiektów i usług turystycznych wraz z certyfikacją.

3.1.5. Wzmacnianie tożsamości lokalnej poprzez wspieranie rozwoju turystyki miejskiej i kulturowej, kulinarnej i enoturystyki oraz turystyki na terenach wiejskich.

3.1.6. Realizacja działań na rzecz rozproszenia ruchu turystycznego celem przeciwdziałania jego nadmiernej koncentracji. W połączeniu z działaniami dotyczącymi promocji wartości turystycznych regionu otwiera to szerokie spektrum działań, gdzie gospodarka spotyka się z wartościami zabytkowymi i kulturowymi.

3.2. Kształtowanie i ochrona krajobrazu Małopolski:

3.2.1. Sporządzenie audytu krajobrazowego, monitorowanie zmian w zagospodarowaniu przestrzeni oraz wsparcie gmin aktywnie wdrażających polityki, plany i programy ochrony i kształtowania krajobrazu priorytetowego wyznaczonego w audycie.

3.2.2. Ochrona walorów widokowych wzdłuż atrakcyjnych krajobrazowo ciągów komunikacyjnych poprzez m.in. odpowiednie przepisy dotyczące reklam i wprowadzanie „obudowy dróg zielenią” lub zazielenionych ekranów czy lokalizację odpowiedniej infrastruktury związanej z punktami widokowymi.

3.2.3. Ochrona przestrzeni publicznych historycznych centrów miast poprzez odpowiednie regulacje dotyczące reklam, szyldów i obiektów małej architektury.

Obszar V: Rozwój zrównoważony terytorialnie

Część działań z tego obszaru w zakresie działań dotyczących „ładu przestrzennego” będzie wpływać zarówno na postrzeganie obiektów i zespołów zabytkowych, jak też będzie wiązać się bezpośrednio z działaniami ochronnymi w skali urbanistycznej i ruralistycznej. Są to działania główne z zakresu:

1.1. Zachowanie ładu przestrzennego, dostępności i estetyki przestrzeni województwa:

1.1.1. Wspieranie gmin w procesach planowania przestrzennego, m.in. poprzez informowanie o zagrożeniach związanych z brakiem prowadzenia zrównoważonej polityki przestrzennej.

1.1.2. Prowadzenie działań edukacyjnych i promocyjnych, mających na celu zakorzenienie w mieszkańcach Małopolski chęci zmiany swojego otoczenia i zwracania uwagi na estetykę przestrzeni.

1.1.3. Wsparcie tworzenia nowych, atrakcyjnych i dostępnych przestrzeni publicznych oraz wzmacnianie działań mających na celu poprawę jakości istniejących przestrzeni publicznych, w szczególności w zwartych, centralnych dzielnicach miast.

1.1.4. Tworzenie parków kulturowych, w szczególności na terenach zabytkowych układów urbanistycznych.

1.1.5. Prowadzenie zrównoważonej polityki przestrzennej, sprzyjającej powstawaniu systemu terenów zieleni wspierającego bioróżnorodność, tj. spójnego oraz opartego nie tylko na terenach zieleni urządzonej, ale także na zieleni o charakterze naturalnym i półnaturalnym.

1.1.6. Promowanie działań zmierzających do poprawy jakości, bezpieczeństwa i dostępności przestrzeni publicznych, stanu budynków i ich otoczenia, jakości zarządzania terenów zielonych, oraz wskazywanie i popularyzacja dobrych praktyk poprzez edukację społeczną.

1.1.7. Podnoszenie wiedzy, kompetencji i umiejętności przedstawicieli zawodów tworzących i modernizujących przestrzenie publiczne w zakresie ich dostępności.

1.2. Przeciwdziałanie niekontrolowanej suburbanizacji i rozpraszaniu zabudowy:

1.2.1. Realizacja koncepcji osadnictwa zwartego i koncepcji zrównoważonego rozwoju miast i obszarów wiejskich, w celu ograniczania niekontrolowanego osadnictwa na terenach wiejskich.

1.2.2. Przeciwdziałanie niekontrolowanej suburbanizacji na terenach otwartych oraz atrakcyjnych krajobrazowo i turystycznie.

1.2.3. Spójna polityka przestrzenna, wychodząca poza granice administracyjne gmin.

1.2.4. Przywrócenie funkcji zabytkowych centrowi miast, aby stawały się lepszym miejscem do życia dla ich mieszkańców.

4.2.3 Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego został przyjęty przez Sejmik Województwa Małopolskiego na mocy Uchwały nr XLVII/732/18 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 26 marca 2018 r. w sprawie uchwalenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego. W sformułowaniu planu uwzględniono, iż celem rozwoju przestrzennego dla Małopolski jest utrzymanie, a w pewnych elementach nawet poprawienie stanu środowiska i podniesienie jakości krajobrazu i zasobów kultury, przy zapewnieniu warunków do stabilnego wzrostu gospodarczego i podniesienia standardów jakości życia mieszkańców drogą bardziej efektywnej gospodarki przestrzennej.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa jest jednym z najważniejszych dokumentów planistycznych województwa. Zawiera wskazania dla działań, których realizacja jest wypełnieniem zadań określonych przez strategię rozwoju regionu. Jest także ważnym instrumentem koordynacji polityki przestrzennej w regionie.

W diagnozie specyfiki regionu stwierdzono: „Podstawowym wyznacznikiem tożsamości województwa jest dziedzictwo kulturowe, na które składa się oprócz zasobu zabytków ruchomych i nieruchomych, niezwykle bogate dziedzictwo kultury niematerialnej. Do najważniejszych czynników kształtujących tożsamość kulturową województwa małopolskiego należą:

- historia polityczna łącząca obszar ziemi krakowskiej od głębokiego średniowiecza;
- oddziaływanie Krakowa jako ośrodka naukowego, kulturowego oraz religijnego;
- bogato rozwinięta sieć osadnicza i gęste zaludnienie;
- folklor oraz strój ludowy krakowski, traktowany często jako strój narodowy;
- kultura materialna i niematerialna grup etnicznych zamieszkujących Małopolskę, np. Górali, Podhalan, Łemków, Spiszaków i Orawian budownictwo regionalne;
- liczne, zachowane zabytki sakralnej architektury drewnianej (kościół, cerkwie);
- zamki obronne Jury Krakowsko-Częstochowskiej oraz Doliny Dunajca i Popradu;
- ośrodki kultu religijnego i centra pielgrzymkowe;
- tradycje przemysłowe sięgające średniowiecza związane z wydobywaniem soli w kopalniach w Wieliczce i Bochni oraz srebra w Olkuszu;
- zasoby krajobrazu naturalnego i kulturowego objęte ochroną w postaci parków narodowych i krajobrazowych;

- *przenikanie się kultur pogranicza polsko-słowackiego (Orawa, Spisz).*

Województwo małopolskie jest obszarem wyjątkowo zasobnym w obiekty i zespoły zabytkowe. Zachowały się tu liczne przykłady architektury sakralnej, wiele obiektów rezydencjonalnych, obronnych, mieszkalnych, użyteczności publicznej, zabytków techniki, etnograficznych oraz układy przestrzenne miast, wsi i uzdrowisk.

Województwo małopolskie jest piątym pod względem liczby obiektów wpisanych do rejestru zabytków, po województwach dolnośląskim, wielkopolskim, mazowieckim i warmińsko-mazurskim. Nasycenie terenu województwa obiektami i zespołami zabytkowymi wpisanymi do rejestru zabytków jest bardzo duże (32 obiekty/100 km²).

Kluczowe zasady polityki przestrzennej, których realizacja wymaga skoordynowanych działań na poziomie regionalnym i lokalnym to m.in. także ochrona dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego i krajobrazu, która sprowadza się do:

- wzmocnienia faktycznej ochrony i świadomego kształtowania najcenniejszych krajobrazów Małopolski przy wykorzystaniu ustawy krajobrazowej;
- rewaloryzacji najcenniejszych zespołów i obiektów dziedzictwa urbanistycznego, ruralistycznego i architektonicznego;
- rozwoju różnych form turystyki zachowującej potencjał i wartości środowiska przyrodniczo-kulturowego i krajobrazu.

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego określono kierunki polityki przestrzennej. Jednym z nich są działania na rzecz jakości krajobrazu, architektury i ochrony środowiska kulturowego. Zapisano, iż „*opierając się na koncepcji wspólnego systemu ochrony przyrody i krajobrazu, zintegrowanego z systemem ochrony zabytkowych obiektów ustalono, że zachowane cenne charakterystyczne krajobrazy przyrodnicze, kulturowe i obiekty materialnego dziedzictwa kulturowego będą wykorzystywane w rozwoju społeczno-gospodarczym, intensywnie wspierając rozwój gospodarek lokalnych. W ten sposób staną się szansą dla osiągnięcia „specjalizacji terytorialnej.”*

W ślad za tym sformułowano zapisy dotyczące potencjalnych obszarów nowych parków krajobrazowych oraz parków kulturowych, które zostały uwzględnione w omawianym dokumencie. Stwierdzono, iż: „*uważa się za celowe ustanowienie szeregu parków kulturowych, które – jak dowodzi przykład parku kulturowego Stare Miasto w Krakowie – pozwala od strony prawnej ograniczyć lub nawet zlikwidować cały szereg negatywnych zjawisk związanych z reklamą, szyldami i spontanicznymi procesami budowlanymi. Rekomendacja ta oznacza, że w przyszłych okresach programowania samorząd wojewódzki winien traktować ustanowienie takich parków jako element warunkowości wydatków i na przykład nie przeznaczać środków na rewitalizację bądź ochronę zabytków na obszarach, które pomimo rekomendacji nie zostały objęte ochroną.*”

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

5.1.1 Strategia Rozwoju Gminy Babice do roku 2030 – Projekt

Strategia Rozwoju Gminy Babice do roku 2030 jest podstawowym i najważniejszym dokumentem, diagnozującym uwarunkowania i potrzeby rozwojowe oraz potencjał gminy i na tej podstawie wskazującym obszary, cele i kierunki interwencji polityki rozwoju w perspektywie najbliższych lat. Strategia pełni kluczową rolę jako generalny plan postępowania władz gminy, we współpracy z partnerami publicznymi, społecznymi i biznesowymi, koordynując jednocześnie różne terytorialnie, sektorowo i technicznie plany oraz dokumenty strategiczne na szczeblu lokalnym. Nadrzędnym jej założeniem jest zintegrowanie polityki środowiskowej, gospodarczej, przestrzennej i społeczno-kulturowej dla poprawy warunków życia i jakości usług publicznych na terenie gminy oraz zapewnienia zrównoważonego rozwoju.

W Programie wyznaczono obszary, cele i kierunki działań. Poniżej wymieniono te, które dotyczą ochrony dziedzictwa kulturowego.

Cel strategiczny 3. Atrakcyjna oferta czasu wolnego, wykorzystująca dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze gminy oraz otoczenia:

Cel operacyjny 3.1. Rozwój oferty rekreacyjnosportowej i aktywizacja ruchowa mieszkańców.

3.1.1. Rozwój, modernizacja i poprawa dostępności infrastruktury oraz estetyczne i funkcjonalne zagospodarowanie terenów na cele rekreacji, wypoczynku i aktywności sportowej, m.in. mała architektura, toalety publiczne, siłownie napowietrzne, place zabaw, boiska, strefy/kompleksy aktywności ruchowej, łowiska wędkarskie, kąpieliska itp.

3.1.2. Współpraca finansowa i pozafinansowa z klubami i organizacjami sportowymi i innymi podmiotami działającymi w obszarze sportu i rekreacji, w szczególności w zakresie rozwoju i dywersyfikacji oferty, w tym o nowe dyscypliny i grupy docelowe (np. dziewczynki i kobiety, seniorzy i seniorki), promocji zdrowego trybu życia i spędzania czasu wolnego (ruch, dieta itp.).

3.1.3. Organizacja i współorganizacja oraz promocja imprez sportowych i rekreacyjnych o różnym zasięgu i charakterze (współzawodnictwo - zawody, turnieje, ligi szkolne itp., ale i imprezy rodzinne i integracyjne).

Cel operacyjny 3.2. Pielęgnowanie kultury i dziedzictwa budujących tożsamość lokalną i przewagę konkurencyjną gminy.

3.2.1. Budowa, modernizacja i przebudowa infrastruktury kulturalnej, w tym pod kątem dostosowania do wymogów środowiskowych i społecznych, doposażenie instytucji kultury, zgodnie z możliwościami gminy.

3.2.2. Poszerzanie oferty kulturalnej oraz efektywne wykorzystanie dostępnej infrastruktury społecznej na potrzeby mieszkańców (świetlice wiejskie, remizy OSP i inne obiekty).

3.2.3. Kulturowanie tradycji, wyrobów rzemiosła, wspieranie zespołów folklorystycznych, lokalnych twórców i artystów, organizacja lokalnych wydarzeń kulturalnych i rozrywkowych, bazujących na obrzędach i zwyczajach wiejskich oraz na produkcji rolnej, integrujących i wzmacniających tożsamość mieszkańców (np. robienie palm, koszyków, wianków, wystawy, kiermasze, jarmarki, targi produktów, konkursy potraw, dożynki, powitanie lata, działalność i przeglądy zespołów, imprezy sąsiedzkie itp.).

3.2.4. Działania z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, w tym podejmowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy obiektach zabytkowych (w tym kapliczkach i krzyżach przydrożnych) oraz włączanie ich w obieg społeczno-gospodarczy.

3.2.5. Opracowanie strategii rozwoju kultury, w tym analiza zasadności rozdzielania Gminnego Ośrodka Kultury w Babicach na 2 instytucje: zajmującą się kulturą i dziedzictwem oraz zajmującą się sportem i rekreacją, z ewentualnym uwzględnieniem kwestii rozwoju turystyki i promocji gminy.

Cel operacyjny 3.3. Rozwój infrastruktury i oferty turystycznej.

3.3.1. Tworzenie warunków dla podmiotów prywatnych na rzecz rozwoju i modernizacji infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej na terenie gminy Babice oraz rozwoju branży usługowej (rezerwowanie gruntów w planach miejscowych, zakup, wymiana, scalanie, uzbrajanie terenów, ulgi podatkowe itp.).

3.3.2. Rozwój tras i szlaków rekreacyjnoturystycznych na terenie gminy, w szczególności kompleksowe rozwijanie sieci ścieżek rowerowych wraz z zapleczem, z uwzględnieniem największych atrakcji przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych na terenie gminy, zintegrowanie z zewnętrznymi sieciami i atrakcjami. Utrzymanie, promocja i animacja, w tym poprzez dedykowane akcje i wydarzenia (np. rajd rowerowe, gry rodzinne).

3.3.3. Inicjowanie rozwoju obsługi ruchu rowerowego przy Wiślanej Trasie Rowerowej - mała gastronomia, naprawa roweru, wynajem rowerów itp.

3.3.4. Organizacja i współorganizacja oraz promocja imprez kulturalnych i rozrywkowych o ponadlokalnym charakterze, w tym bazujących na odtwarzaniu przeszłości historycznej - inscenizacje wydarzeń historycznych, turnieje rycerskie, odtwarzanie starych sposobów życia społeczności lokalnych, przywracanie zapomnianych umiejętności, upamiętnienie/promocja przemarszu przez teren gminy wojsk na Odsiecz Wiedeńską, w szczególności utrzymanie i rozwój wydarzeń flagowych (Złot Wiedźm i Czarownic na Zamku Lipowiec, Turniej Rycerski, Szlak Pileckiego, oferta na bazie Szlaku Jana III Sobieskiego, itd.).

3.3.5. Rozwój współpracy międzysamorządowej, międzysektorowej międzyorganizacyjnej, szczególnie w ramach LGD „Partnerstwo Na Jurze”, w zakresie tworzenia wspólnego kalendarza imprez. Promocja kalendarza, w szczególności w przestrzeni internetowej (strony powiatu, gmin i instytucji publicznych, serwisy tematyczne, media).

3.3.6. Lobbowanie na rzecz trwałego zabezpieczenia stanu technicznego ruin Zamku Lipowiec oraz weryfikacji i aktualizacji występujących w otoczeniu zasad ochrony przyrody, celem poprawy dostępności, estetyki, funkcjonalności i atrakcyjności całego kompleksu zamkowego wraz z otoczeniem.

3.3.7. Tworzenie atrakcyjnej infrastruktury na deptaku między zamkiem i skansenem (mała architektura, oznakowanie, toalety, miejsca odpoczynku itp.).

3.3.8. Rozwój szlaków dziedzictwa kulturowego na terenie gminy (zamek, skansen, obiekty zabytkowe, kapliczki, krzyże, pracownie rzemieślnicze, artystyczne itp.). Utrzymanie, promocja i animacja, w tym poprzez dedykowane akcje, wydarzenia i warsztaty.

3.3.9. Inwentaryzacja i wsparcie dla rozwoju gospodarstw agroturystycznych na terenie gminy Babice, w tym przekształcania je w gospodarstwa specjalistyczne, zagrody edukacyjne, zagrody tematyczne, miejsca rekreacji i zdrowia, miejsca dedykowane rodzinom z dziećmi itp. - pobudzanie przedsiębiorczości mieszkańców, doradztwo, szkolenia, promocja, inicjowanie i wzmacnianie współpracy gospodarstw z innymi podmiotami, w szczególności Nadwiślańskim Parkiem Etnograficznym w Wygiełzowie oraz Zamkiem Lipowiec (na rzecz budowania kompleksowej oferty, wzajemnej promocji, wdrożenia systemu korzyści dla klientów wspólnej oferty).

3.3.10. Identyfikacja, rozwój i kreowanie nowych atrakcji oraz produktów turystycznych, w szczególności w oparciu o dziedzictwo i tradycje gminy Babice (wyroby wikliniarskie, garncarskie, ceramiczne, modelarskie, tkackie, kowalskie, kulinarne, pszczelarstwo, gospodarstwa miodne, pasieki), we współpracy partnerów sektora publicznego, prywatnego i społecznego.

3.3.11. Współpraca z partnerami zewnętrznymi (w tym międzynarodowymi) w zakresie doskonalenia oferty turystycznej, bazującej na zasobach dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Budowanie oferty uzupełniającej, wykorzystującej mniej znane, lokalne atrakcje i specyfikę poszczególnych miejscowości (zabytkowe kościoły, infrastruktura rekreacyjnosportowa, tereny zielone, rezerваты przyrody, zbiorniki, rzeki i cieki wodne, miejscowość tematyczna - Zagórze. Wioska u źródła). Wspólne pakiety turystyczne z sąsiednimi gminami.

3.3.12. System wizualizacji turystycznej – jednolite, estetyczne oznakowanie obiektów i atrakcji turystycznych na terenie gminy Babice (lub w ramach całego LGD), witacze itp.

3.3.13. Rozwój informacji turystycznej.

3.3.14. Budowanie marki gminy Babice opartej na jej tożsamości oraz walorach środowiskowych i kulturowych, z uwzględnieniem aktualnych trendów i rozwiązań w komunikacji marketingowej, w tym wydawanie publikacji promocyjnych np. map i przewodników po gminie i otoczeniu,

materiałów elektronicznych, filmów. Promowanie Tęczyńskiego Parku Krajobrazowego z Rezerwatami przyrody Lipowiec, Bukowica. Promowanie Rudniańskiego Parku Krajobrazowego, Obszaru Natura 2000, Doliny Dolnej Skawy. Lasy to naturalne bogactwo Gminy, zajmują ok. 40 % jej powierzchni. Las Mętkowski to ciekawe przyrodniczo miejsce charakteryzujące się wyjątkową tajemniczością ekosystemu, dominują w nim siedliska borowe, lasowe, górskie, olsy. Atrakcyjnym ornitologicznie terenem Gminy Babice są również stawy rybne i jeziora między Rozkochohem i Jankowicami oraz starorzecze Wisły. To obszar częściowo włączony do obszaru Natura 2000 Dolina Dolnej Skawy. Dolina ta jest jedną z najważniejszych w Polsce ostoi dla ślepowrona i bączka. Występuje tutaj co najmniej 17 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej i 7 z Polskiej Czerwonej Księgi.

5.1.2 Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Babice

Studium jest podstawowym dokumentem dla władz samorządowych gminy, na podstawie którego prowadzona ma być polityka i strategia działań, przede wszystkim w sferze zagospodarowania przestrzennego, ale także w sferze społeczno-gospodarczej i ekologicznej, które bezpośrednio lub pośrednio wpływają na kształtowanie struktury przestrzennej i układu funkcjonalno-przestrzennego. W przypadku istotnych zmian uwarunkowań lub dokonania znaczących odstępstw od ustaleń niniejszego Studium, należy przystąpić do kolejnych jego aktualizacji. Między innymi dlatego celowe jest dokonywanie oceny aktualności Studium co najmniej raz w ciągu kadencji Rady Gminy, co zresztą wynika także z obowiązujących przepisów.

Obecnie obowiązujące *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Babice* zostało przyjęte uchwałą nr LIV/414/22 Rady Gminy Babice z dnia 28 września 2022 r. w sprawie: uchwalenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Babice.

W Studium w rozdziale 5 opisano obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, dóbr kultury współczesnej.

Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków:

Na terenie gminy Babice znajdują się następujące obiekty wpisane do rejestru zabytków:

1. Babice, kościół parafialny p.w. Wszystkich Świętych wraz z najbliższym otoczeniem w obrębie ogrodzenia oraz murowana dzwonnica arkadowa A-299 z 21.09.1971 (A-679/M);
2. Babice, ruiny zamku Lipowiec wraz z fragmentami murów położone na działce ew. nr 1594/4, droga dojazdowa stanowiąca dz. ew. nr 1594/3 oraz otoczenie leśne w granicach rezerwatu przyrody „Lipowiec” zajmujące część działki ew. nr 1594/1 odpowiadającą działowi leśnemu nr 188; A-7 z 4.04.1968 (A-686/M);
3. Mętków, kościół p.w. NMP wraz z dzwonnica A-107 z 9.04.1960 (A-923/M).

Zasady ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków regulują przepisy odrębne.

Obiekty zabytkowe ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków:

Obiekty zabytkowe ujęte w gminnej ewidencji zabytków to łącznie 35 obiektów. W większości to zabudowa mieszkalna. Najcenniejsze obiekty pozostające w gminnej ewidencji zabytków powinny zostać objęte ochroną poprzez ujęcie w gminnym programie ochrony zabytków. Wykreślenie lub wpisanie nowych obiektów do ewidencji nie rodzi konieczności zmiany Studium.

Podstawowymi działaniami w zakresie ochrony dóbr kultury są:

w stosunku do obiektów i zespołów zabytkowych:

- 1) zachowanie i konserwacja obiektów i zespołów zabytkowych (zarówno jako obiektów jak i wyposażenia wewnątrz),
- 2) zachowanie zieleni otaczającej zabytki, zwłaszcza cennego starodrzewu,
- 3) promocja zasobów dziedzictwa kulturowego, które stanowić mogą atrakcję turystyczną gminy, poprzez informację o zabytkach, oznaczenie obiektów i wyznaczenie szlaków kulturowych wiodących przez najcenniejsze, pod względem zachowania układów przestrzennych i obiektów zabytkowych,

fragmenty wsi, właściwą ekspozycję i zagospodarowanie otoczenia obiektów i zespołów zabytkowych,

4) propagowanie wśród mieszkańców wartości zasobów dziedzictwa kulturowego gminy, jej wyglądu i atrakcyjności,

5) zachowanie i uzupełnianie zespołów tradycyjnej zabudowy,

6) dopuszczenia modernizacji i przebudowy w sposób niepowodujący utraty wartości kulturowych, architektonicznych lub historycznych.

w stosunku do kapliczek, figur, przydrożnych krzyży:

1) zachowanie i konserwacji zabytkowych obiektów,

2) utrzymanie właściwej ekspozycji obiektów,

3) ochrona towarzyszącej im zieleni, zwłaszcza starodrzewu.

Wykreślenie z gminnej ewidencji zabytków, włączenie obiektu do ewidencji lub zmiana numeracji budynków nie powoduje konieczności zmiany Studium. Przy formułowaniu ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego należy uwzględnić stan aktualny na moment sporządzania projektu planu.

Stanowiska archeologiczne

Na obszarze gminy znajduje się 50 stanowisk archeologicznych zarejestrowanych w ramach AZP. Obiekty te nie są wpisane do rejestru zabytków. Są to głównie ślady osadnictwa i osady z różnych okresów pradziejowych. Reprezentują one różne okresy obecności człowieka na tym obszarze: m.in. paleolit, neolit, okres rzymski, późne średniowiecze. Najstarsze ślady pochodzą z epoki kamienia.

Dobra kultury współczesnej

Na terenie gminy Babice nie występują dobra kultury współczesnej.

Inne obiekty objęte ochroną:

Ochroną obejmuje się mogiłę związaną z epidemią cholery.

5.1.3 Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Babice

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. aktami dają narzędzie ochrony zabytków - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (MPZP). Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa wojewódzkiego konserwatora zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w MPZP dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania. Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m.in. przy sporządzaniu MPZP.

Zgodnie z powyższym MPZP Gminy Babice jako akty prawa miejscowego stanowią podstawę planowania przestrzennego. Mają one wiążące i nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami. Ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu w MPZP powinny sprzyjać ochronie otoczenia zabytków przed zbyt intensywną działalnością gospodarczą oraz umożliwić uniknięcie inwestycji, które mogłyby zubożyć krajobraz kulturowy.

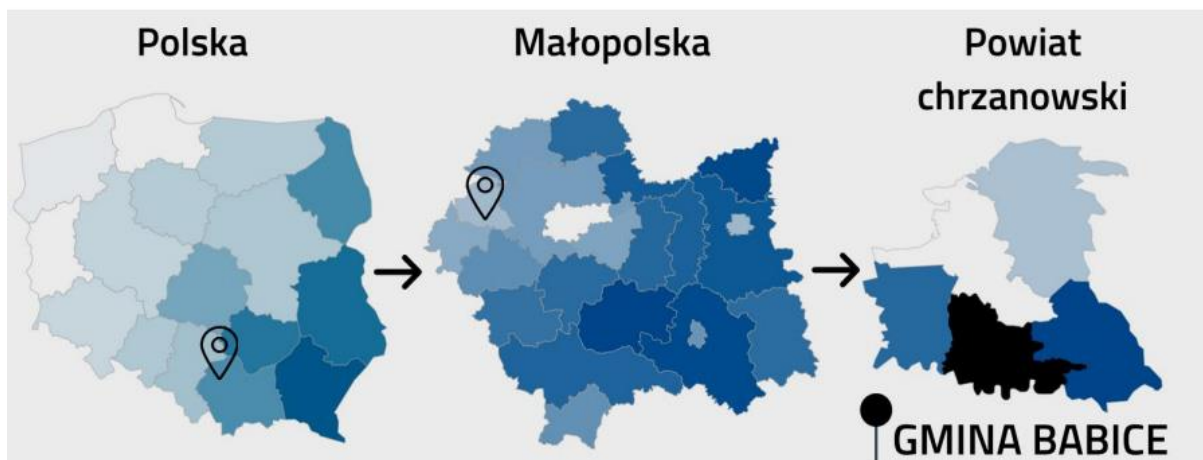
Na terenie Gminy Babice obowiązuje dziewięć MPZP. Tylko w jednym zawarto ustalenia dotyczące ochrony zabytków (tabela 1).

Tabela 1. MPZP Gminy Babice, w których ustalono zasady ochrony zabytków.

Lp.	Nazwa planu	Uchwała	Ustalenia ochrony zabytków
1.	MPZP w rejonie „Podzamcze” w Babicach	Uchwałą Nr XXXIII/244/2017 Rady Gminy Babice z dnia 17 maja 2017 r.	§ 10. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego 1. Obiektem zabytkowym położonym na obszarze objętym planem jest usytuowany w południowej części terenu UK1 dwór z Drogini, związany z istniejącym skansenem – Muzeum Nadwiślański Park Etnograficzny w Wygielzowie wpisane pod pozycją 104 do Państwowego Rejestru Muzeów; obowiązuje uwzględnienie zasad określonych w §6 ust. 6 pkt 1 lit. a i §17. 2. Teren UK2 wskazuje się dla rozbudowy, określonego w ust. 1 skansenu zgodnie z ustaleniami §18 i przy uwzględnieniu ustalenia określonego w §9 ust. 6 pkt 3 lit. a, przewidując jego docelową ochronę muzealną i etnograficzną. 3. Na pozostałym obszarze objętym planem brak obiektów zabytkowych (w tym ujętych w wojewódzkim rejestrze zabytków i gminnej ewidencji zabytków), stanowisk archeologicznych oraz dóbr kultury współczesnej. 6. W zakresie istniejących budynków, w rozumieniu §5 ust. 1 pkt 37, uwzględniając położenie obszaru objętego planem częściowo w granicach Tenczyńskiego Parku Krajobrazowego i częściowo w granicach obszaru otuliny tego Parku, ustala się: c) rozbudowa istniejących budynków na terenach o symbolach UK1, UK2, UT2, <u>z wyjątkiem zabytkowego budynku dworu z Drogini, o którym mowa w lit. a możliwa jest wyłącznie nie więcej niż o 20% obecnej powierzchni zajętej pod danym budynkiem, o ile nie zachodzą przypadki określone w lit. d, e i g.</u> § 8. Zasady kształtowania przestrzeni publicznych 3) w odniesieniu do sztyldów: b) <u>forma i kolorystyka sztyldu musi harmonizować z otaczającym krajobrazem i zabytkową zabudową skansenu, przy zakazie stosowania kolorystyki jaskrawej.</u> 5) nakaz: c) zapewnienia wysokiej estetyki przestrzeni wzdłuż wyznaczonych na rysunku planu publicznych ciągów pieszo – jezdnych, publicznego ciągu pieszo – rowerowego oraz na terenach UT1 i ZP, w tym poprzez spełnienie następujących zasad: - <u>mała architektura jak ławki, lampy oświetleniowe, kosze na śmieci i tablice informacyjne muszą wzajemnie ze sobą harmonizować pod względem formy, kolorystyki i zastosowanych materiałów oraz komponować się z zabytkową zabudową istniejącego i planowanego skansenu, przy uwzględnieniu wymogów określonych w §6 ust. 5 i 7,</u> - <u>nakazuje się odnowienie istniejącej wiaty zlokalizowanej na rozwidleniu ulic Podzamcze i Parkowej z przywróceniem jej kolorystyki naturalnego drewna, celem skomponowania z drewnianymi elementami kapliczki i deskowaniem zabytkowego dworu z Drogini.</u> 2. Ustala się następujące zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu o symbolu UK1, położonego w granicach Tenczyńskiego Parku Krajobrazowego i w granicach obszaru jego otuliny, a także w granicach otuliny rezerwatu przyrody „Lipowiec”: 4) zakazuje się: a) lokalizacji: - <u>altan i wiat w obrębie działek, na których usytuowany jest zabytkowy budynek dworu z Drogini.</u> b) <u>rozbudowy istniejącego parkingu przylegającego bezpośrednio do zabytkowego budynku dworu z Drogini oraz budowy nowych parkingów na działkach tego dworu;</u> 5) <u>dopuszcza się: a) wykorzystanie części pomieszczeń w zabytkowym budynku dworu z Drogini na cele konferencyjne, koncertowe, administracyjne lub inne cele o zbliżonym charakterze stosownym do miejsca, zabytkowego wnętrza i wyposażenia.</u>

5.2 Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1 Ogólna charakterystyka gminy

Ryc. 1. Lokalizacja Gminy Babice (źródło: Strategia Rozwoju Gminy Babice do roku 2030, s. 8).

Gmina Babice położona jest w północno-zachodniej części województwa małopolskiego, w powiecie chrzanowskim, na granicy południowej części Grzbietu Tenczyńskiego i doliny Wisły. Geograficznie gmina znajduje się w obrębie dwóch dużych jednostek fizycznogeograficznych: Podprowincji Wyżyny Śląsko-Krakowskiej i Podprowincji Północnego Podkarpacia. Graniczy z gminami: Chrzanów, Libiąż, Alwernia oraz Przeciszów i Zator.

Zajmuje obszar 54,4 km² powierzchni. Według stanu na dzień 31.12.2021 r. zamieszkiwało ją 8849 mieszkańców. Posiada bardzo korzystną lokalizację: położona jest w tzw. „złotym środku” - równej odległości od dużych aglomeracji miejskich Krakowa (ok. 38 km) i Katowic (ok. 40 km), a także blisko Oświęcimia (ok. 22 km) i Wadowic (27 km). Posiada dobre połączenia komunikacyjne: leży w odległości 10 km od węzła trzebińsko-chrzanowskiego autostrady A-4. Przez teren gminy przebiegają dwie bardzo ważne drogi wojewódzkie: nr 780 relacji Kraków-Chełm Śląski i nr 781 relacji Chrzanów-Łękawica. Jest jedyną gminą wiejską w powiecie chrzanowskim. W jej skład wchodzi siedem sołectw: Babice, Jankowice, Mętków, Olszyny, Rozkochów, Wygiełzów i Zagórze.

Walory przyrodnicze gminy Babice wyróżniają ją na tle gmin powiatu chrzanowskiego. Gmina, nazywana często „zielonymi płucami” powiatu chrzanowskiego, ma na swoim terenie lasy, stanowiące blisko 40% jej powierzchni. Zasób przyrodniczy jednostki charakteryzuje się bogactwem flory i fauny, również tej unikatowej i podlegającej ochronie. Blisko 10% terenu gminy leży na obszarze objętym ochroną w postaci dwóch rezerwatów przyrody: Lipowiec i Bukowica. Największym ciekim przepływającym przez jej teren jest rzeka Wisła, która wraz ze starorzeczami stanowi fragmentami południową granicę gminy. Zbiorniki wód powierzchniowych występują głównie w południowo-wschodniej części gminy i są to głównie starorzecza Wisły oraz dawne wyrobiska surowców kruszyw naturalnych (piaski, żwiry).

Ofertę rekreacji opartą na walorach środowiskowych gminy uzupełnia krajobraz jej dziedzictwa kulturowego i architektonicznego. Jego trzon stanowią: Muzeum-Nadwiślański Park Etnograficzny w Wygiełzowie i Zamek Lipowiec, a także kościół pw. Wszystkich Świętych w Babicach oraz kościół pw. Matki Boskiej Częstochowskiej w Mętkowie. Dodatkowo gminę Babice wyróżniają liczne ścieżki rowerowe i piesze zlokalizowane w bezpośrednim sąsiedztwie osiedli przyrodniczych i kulturowych (w tym o charakterze ponadlokalnym tj. WTR, EuroVelo R4). Na plus należy wymienić, a także bliskość Zatora, Krakowa czy Oświęcimia. Reasumując, potencjał rekreacji oraz turystyki jednodniowej i weekendowej oraz rozwoju przedsiębiorczości z tym związanej należy rozpatrywać jako potencjalną przewagę konkurencyjną w tej części regionu.

5.2.2 Rys historyczny gminy Babice

Najstarsze ślady działalności ludzkiej na obszarze gminy Babice związane są ze schyłkowym paleolitem (około 12000 - 8000 lat p.n.e.). Ślady osadnictwa z tego okresu zostały odnalezione na terenie Mętkowa i Włosienia. Ze środkowej epoki kamienia (mezolit 8000 - 4500 lat p.n.e.) pochodzą ślady obozowisk i schronisk ludności funkcjonującej w kulturze myśliwsko-zbierackiej, która posługiwała się narzędziami kamiennymi, co potwierdzają stanowiska archeologiczne zlokalizowane między innymi w Mętkowie, Rozkochowie i Zagórze. Także z epoki kamienia pochodzi znaczna liczba stanowisk rozsianych na całym obszarze gminy o trudnym do ustalenia czasie powstania. W okresie neolitu (4500 - 1800 lat p.n.e.) pojawiły się wyższe formy trwałych osad tworzonych z chat półziemianek. Natrafiono na liczne ślady nieźle wykształconej ceramiki i tkactwa. Ślady osadnictwa z tego okresu zostały odnalezione w Olszynch i Wygiełzowie. W okresie brązu (1800 - 700 lat p.n.e.) zaczęto używać metalu do wytwarzania narzędzi w miejsce stosowanego dotąd kamienia. Około 1300 lat p.n.e. wykrystalizowała się kultura łużycka. Na omawianym terenie odnalezione zostały ślady osadnictwa z tego okresu w Mętkowie, Rozkochowie, Włosieniu i Wygiełzowie. Znajdujące się także na terenie sołectwa Wygiełzów grodzisko pochodzi prawdopodobnie również z epoki kultury łużyckiej. Schyłek kultury łużyckiej nastąpił około IV w. p. n. e. Z okresu wpływów rzymskich (I - IV w.n.e.) pochodzą ślady osadnictwa zlokalizowane na terenie sołectwa Olszyny. Z okresu kultury przeworskiej (ok. II w.n.e.) pochodzi cmentarzysko w Babicach oraz ślady osadnictwa w Zagórze. Badania potwierdzają stabilizację układów osadniczych na omawianym terenie już w okresie wczesnego średniowiecza (około VII - XII w.n.e.) Z tego okresu pochodzą ślady osady w Zagórze. Z późnego średniowiecza pochodzi duża liczba stanowisk archeologicznych rozsianych na całym terenie gminy Babice.

Kolonizacja prowadzona w wieku XII i XIII związana była z pozyskiwaniem nowych powierzchni pól uprawnych, pastwisk i łąk poprzez intensywny karczunek lasów i trzebieenie zakrzewień. Organizowane w tym czasie osadnictwo zakładane było na prawie niemieckim i dotyczy to zarówno osad już istniejących jak również tych zakładanych na tzw. surowym korzeniu. Świadectwem lokacji na tym obszarze są pochodzące z XIV i XV w. wzmianki o sołectwach i sołtysach. Większość miejscowości istniejących współcześnie wzmiankowana jest przed początkiem XV w. co świadczy o ukształtowaniu się wtedy zasadniczej struktury osadniczej.

Do końca XIV w. funkcjonowały gospodarstwa kmieci. W wieku XV zakładane były folwarki, zazwyczaj przez właścicieli wsi. Arealy folwarczne tworzone były przez karczunek lasów, zagospodarowanie nieużytków oraz wykupywanie wójtostw. W miarę rozwoju gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej zmniejszał się areal ziemi chłopskiej, powiększały się natomiast arealy folwarków. Wsie XIX wieczne miały strukturę przestrzenną dostosowaną do gospodarki rolnej pańszczyźnianej. Zabudowa najczęściej była skupiona a pola uprawiano w systemie trójpolewym z tzw. przymusem polnym. Gospodarujący mieli grunty rozdrobnione na dużą liczbę wąskich i długich działek, które były rozrzucone na znacznej powierzchni i porozielane gruntami innych właścicieli. Na terenach tych od uwłaszczenia chłopów w XIX w. postępowało dzielenie pól chłopskich na wąskie i długie pasy. Duży udział lasów na terenie gminy związany jest ze stosunkowo słabymi glebami. Dzięki ich utrzymaniu do dnia dzisiejszego zachowana została odrębność przestrzenna prawie wszystkich wsi tworzących układ osadniczy gminy.

Babice

Babice są jedną z najstarszych wsi. Pierwsze wzmianki o Babicach sięgają pierwszej połowy XIII w. i wiążą się ze zmianami właścicieli wiosek. Babice w swoich początkach były wsią szlachecką. W momencie przekazywania ich klasztorowi w Staniątkach wraz z okolicznymi wsiami musiały należeć do darczyńcy, czyli Klemensa z Ruszczy. To on, w tym czasie fundował ów klasztor, w którym jego jedyna córka Wisenna była pierwszą księżką. Nadanie to było zapewne uposażeniem dla powstającego klasztoru, a nawet swojego rodzaju wianem dla córki wstępującej do zakonu. W średniowiecznych dokumentach można spotkać różną pisownię jej nazwy. Poczynając od najstarszej Babici, Babicz, Babycze, a kończąc na Babycza i Babice.

Jankowice

Pierwszą wzmiankę o Jankowicach jako miejscowości spotykamy przy okazji Lipowca. Mianowicie w 1242 r. Konrad Mazowiecki poświadcza, że klasztor staniątecki dał biskupowi krakowskiemu Prandocie Lipowiec, Jankowice, Zagórze, Babice, Rozkochów, Luszowice, Długoszyn, Ciężkowice i Jaworzno w zamian za Łędziny i dziesięciny nad rzeką Mozgawą. Pisownia nazwy Jankowice w średniowiecznych dokumentach była różna: w 1395 r. były to Jancowicze, Jancowice, Janikovice, w 1489 - Yankowycze, a w 1498 - Jankowicze Biskupye. Jankowice nim stały się własnością biskupów krakowskich należały do szlachty.

Mętków

Jest stosunkowo młodą wsią. Po raz pierwszy wymieniony został w siedemnastowiecznych inwentarzach klucza lipowieckiego, ale jego początki z dużym prawdopodobieństwem mogą sięgać XVI w. Brak też śladów, by był lokowany na prawie niemieckim. Nazwa wsi jest wynikiem lokalizacji Mętkowa nad Wisłą u ujścia Chechła, w miejscu, gdzie rzeka często zmieniała koryto. Stąd Mętków jako pochodna od terminu męty, tj. wiry wodne.

Olszyny

Podobnie jak Mętków, są stosunkowo młodą wsią. Jak podają inwentarze klucza lipowieckiego, powstały na gruntach jankowickich leżących w lasach. Wiele wskazuje na to, że mogły powstać w XVI w., początkowo być może jako przysiółek Jankowic. Nazwa wsi jest nazwą topograficzną utworzoną od nazwy drzew rosnących w tej okolicy. W księgach parafialnych Babic można spotkać również formę „Olszyna”.

Rozkochów

Historia Rozkochowa jako wsi może sięgać XII w., pierwsza zaś wzmianka pochodzi z 1228 r. W tym czasie okolice te, w wyniku rozbicia dzielnicowego znajdowały się pod władzą księcia opolskiego. Między rokiem 1228 a 1242 wróciły do dzielnicy krakowskiej. W krótkim czasie Rozkochów wraz z innymi miejscowościami stał się własnością klasztoru benedyktynek w Staniątkach pod Krakowem, a następnie w wyniku zamiany - biskupa krakowskiego. Z czasem jako jego dobra stołowe przyjęły nazwę klucza lipowieckiego. Rozkochów był jedną z pierwszych wsi wchodzących w jego skład. Nazwa wsi musiała ustalić się dosyć wcześnie, zapewne sporo przed 1228 r. Ma ona charakter patronimiczny, czyli utworzona została od imienia lub przydomka osoby związanej z daną miejscowością. Wiele wskazuje na to, że Rozkochów początkowo był wsią szlachecką.

Wygiełzów

W materiałach źródłowych Wygiełzów po raz pierwszy wymieniany jest w XVII-wiecznych inwentarzach klucza lipowieckiego. W najstarszym z nich z 1645 r. w dwuczłonowej nazwie Lipowiec - Wygiełzów, ale jeszcze nie jako osada, lecz jako folwark. Swoją nazwę zawdzięcza prawdopodobnie ukształtowaniu terenu. Leży u wylotu płaziańskiej doliny, mając po wschodniej stronie wzgórze Lipowiec z zamkiem, a od zachodu górę Bukowica. Do połowy XVIII w., nim przyjęła się nazwa Wygiełzów, nazywany był Wygiełzowicami.

Zagórze

Zagórze jest starą wsią, której historia sięga być może początków państwa polskiego. Pierwsza wzmianka o niej pochodzi z lata 1228-1242, kiedy okolice Chrzanowa po krótkiej przynależności do księstwa opolskiego wróciły do dzielnicy krakowskiej. W 1242 r. Zagórze wraz z kilkoma okolicznymi wsiami w wyniku zamiany z klasztorem benedyktynek w Staniątkach pod Krakowem, stało się własnością biskupów krakowskich. Nazwa wsi ma charakter topograficzny: z trzech stron wieś otoczona jest wzniesieniami (górami). Pierwotnie Zagórze musiało być wsią szlachecką lokowaną na prawie książęcym, czyli polskim. Kiedy stało się wsią biskupią, podobnie jak inne wsie klucza lipowieckiego przeniesione zostało na prawo niemieckie, zwane też magdeburskim. Mogło to wydarzyć się na przełomie XIII i XIV w. Świadczyć o tym charakterystyczne dla tego typu lokalizacji zjawiska, takie jak występowanie we wsi kmieci, płacenie przez nich czynszu ziemnego, paskowy układ pól jako pozostałość po łąkach kmiecych, gromadzie pastwisko, itp.

5.2.3 Krajobraz kulturowy oraz zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Ustawa o ochronie i opiece nad zabytkami definiuje pojęcie krajobrazu kulturowego, którym jest „przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze”. Na zasoby dziedzictwa kulturowego miasta i gminy Kamień Krajeński składają się obiekty stanowiące świadectwo minionej epoki oraz posiadające wartość historyczną, artystyczną lub naukową, w tym zabytki nieruchome, zabytki ruchome, stanowiska archeologiczne. Ocalałe, znaczące elementy krajobrazu kulturowego, stanowią o pamięci historycznej, tożsamer dla regionu. W tym znaczeniu stanowi on przedmiot ochrony, której formy określają w różnym stopniu cztery ustawy, a mianowicie:

1. ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
2. ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
3. ustawa o ochronie przyrody,
4. ustawa prawo ochrony środowiska.

- **Architektura sakralna:**

Architekturę sakralną na terenie Gminy Babice reprezentuje dwa kościoły w miejscowości Babice i Mętków. Świątynie pełnią rolę dominant architektonicznych w obrębie historycznych układów przestrzennych. Charakteryzuje je najbogatsza forma architektoniczna. Wszystkie zabytki sakralne są w stanie bardzo dobrym i dobrym.

Babice. Kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych (rejestr zabytków A-299 z 21.09.1971 r.).

Kościół parafialny w Babicach wzniesiony był w 1470 r. Kolejny był fundowany ok. 1540 r. przez biskupa Jana Konarskiego. W XVIII w. kościół uległ zniszczeniu w wyniku pożaru. Nowy został wybudowany w 1763 r. z fundacji biskupa Kajetana Sołtyka. W latach 1891-1898 kościół został powiększony, wg planów budowniczego Franciszka Urbańczyka. Wieżę dobudowano w 1909 r. W 1946 r. remontowany.

Kościół położony jest w centrum wsi. Murowany z kamienia i cegły, jednonawowy, z kaplicowym transeptem i wydłużonym prezbiterium, wzniesiony na planie krzyża (po rozbudowie w XIX w.). Nawa na rzucie wydłużonego prostokąta, sześcioprzęsłowa. Para kaplic na rzucie kwadratów tworzy ramiona transeptu. Prezbiterium płytkie i wąskie, na planie prostokąta, jednoprzęsłowe. Po bokach do prezbiterium przylegają zakrystia, kruchta i skarbczyk. Do dawnego korpusu nawowego, od południa przylega kruchta w formie kolistej kaplicy. Od zachodu między wieżą a korpusem nawowym, w elewacji północnej ćwierćkolistą klatką schodową na chór muzyczny. Wieżba dachowa drewniana, krokwiowa. Dach kryty blachą, dwuspadowy, odrębny nad nawą i kaplicowym transeptem, niższy nad prezbiterium. Kruchta boczna nakryta dachem trójspadowym. Zakrystia i skarbczyk kryte dachem pulpitowym. Hełm wieży kryty blachą, cebulasty, z latarnią. Stolarka drzwiowa drewniana, płycinowa. Stolarka okienna o podziałach dziesięciopłowych. Okna o wykroju prostokąta zamknięte łukiem półkolistym, dwustronnie rozglifione. Elewacje kościoła jednorodne, tynkowane, ze skromnym detalem architektonicznym. Wyposażenie barokowe, w większości z XVIII w. Po południowej stronie kościoła wznosi się szeroka, parawanowa dzwonnica barokowa.

Kościół o złożonej strukturze architektonicznej z elementami barokowymi i w duchu XIX-wiecznego, uproszczonego historycyzmu.

Mętków. Kościół parafialny pw. Matki Boskiej Częstochowskiej, przeniesiony z Niegowici w 1973 r. (rejestr zabytków A-107 z 9.04.1960 r.).

Kościół zbudowany w 1771 r. dla parafii w Niegowici koło Bochni. W 1973 r. obiekt został przeniesiony do Mętkowa. Prace ciesielskie wykonali górale ze Spiszu. W tym samym czasie obok kościoła została wybudowana wolnostojąca dzwonnica z kaplicą św. Józefa, która powstała w oparciu niegdyś istniejącą dzwonnice w Niegowici.

Kościół drewniany, na podmurówce, o konstrukcji zrębowej, szalowany deskami w układzie pionowym oraz o konstrukcji słupowej (ganki kościoła). Kościół halowy, trójnawowy, złożony z jednoprzestrzennego prezbiterium na planie wydłużonego prostokąta zamkniętego ścianą prostą oraz szerszego, trójnawowego korpusu nawowego. Od południa do prezbiterium przylega prostokątna

zakrystia. Od północy dostawiona kwadratowa kruchta, natomiast od zachodu dwie prostokątne kruchty. Korpus kościoła oraz prezbiterium kryte odrębnymi dwuspadowymi dachami. Nad nawami bocznymi zaskrzynienia. Kruchty kryte dwuspadowymi dachami. Wyposażenie pochodzi z końca XVIII w.

- **Architektura obronna:**

Wygiełzów. Ruiny zamku obronnego Lipowiec (rejestr zabytków A-7 z 4.04.1971 r.).

Ruiny zamku biskupiego, wzniesionego na wyniosłym wzgórzu, na północ od wsi Babice i Wygiełzów. Relikty warownej budowli budziły duże zainteresowanie już w XIX w., a badania przeprowadzone w latach 60-tych i 70-tych XX w. doprowadziły do poznania budowli, a następnie zabezpieczenia jej jako tzw. trwałej ruiny.

Początkowe dzieje zamku nie zostały dotychczas w pełni wyjaśnione. Według Jana Długosza, wieś Lipowa (utożsamiana z Lipowcem) należała pierwotnie do Gryfitów, a później została przekazana benedyktynom ze Staniątek. W tym właśnie czasie, w relacji kronikarza, jacyś rozbójnicy wzniesli nad wsią zamek i stąd czynili łupieżcze wyprawy na okoliczne wsie. Zdobytą warownię przekazano biskupstwu krakowskiemu. Nowy zamek na miejscu rozbójniczego gniazda miał zbudować w 2 poł. XIII w. biskup Prędota, współinicjator starań o kanonizację Stanisława ze Szczepanowa. Istnienie zamku potwierdza dokument wystawiony w Lipowcu w r. 1303 przez Jana Muskatę, a także akta jego procesu z 1308 r. Po wkroczeniu Władysława Łokietka do Małopolski konflikt między Muskatą a arcybiskupem Jakubem Świnką nasilił się i nabrał charakteru politycznego, ponieważ biskup prowadził politykę opozycyjną wobec rządów Władysława Łokietka. Ostatecznie biskup Muskata został skazany w procesie kanonicznym (1308). Uwięziony przez księcia Władysława Łokietka, spędził wiele lat na wygnaniu. Do diecezji powrócił dopiero w 1317 r., zmarł w 1320 r. Zamek Lipowiec, przebudowywany i umacniany przez kolejnych biskupów krakowskich, pełnił funkcję obronnej rezydencji, a także centrum administracyjnego dóbr. Już w 1 poł. XV w. zaczęto wykorzystywać zamek również jako więzienie biskupie. W 1629 r. wybuchł pożar, który strawił niemal całą drewnianą zabudowę, a także poczynił szkody na terenie przedbramia i na zamku górnym. Zamek, odbudowany i umocniony po katastrofie, zajęli w r. 1655 Szwedzi gen. Wirtza, a ustępując po dwóch latach, spalili go. Do ewakuacji z Lipowca zmusili ich działający w Beskidzie partyzanci dowodzeni przez Kaspra Karlińskiego. Generalny remont podjęto dopiero w 1732 r. z inicjatywy biskupa Felicjana Szaniawskiego. W odbudowanych wnętrzach pierwszego piętra urządzono dom poprawczy dla duchownych naruszających zasady prawa kanonicznego. Było to nawiązanie do jego dawniejszych funkcji więziennych, których śladem jest loch na dnie wieży. W posiadaniu biskupstwa krakowskiego zamek dotrwał do 1789 r., kiedy to zaborcze władze austriackie przejęły go na rzecz skarbu państwa. Pod zarządem nowych właścicieli budowla popadła w ruinę, a ostateczny cios zadał jej pożar ok. 1800 r., który zniszczył dach i poważnie naruszył mury. Prace konserwatorskie, zmierzające do zachowania zameczyska w formie trwałej ruiny, rozpoczęto w 1961 r., a ukończono w 1975 r.

W wyniku przeprowadzonych badań archeologiczno-architektonicznych wyróżniono kilka etapów rozwojowych zamku. Pierwsza faza, datowana ogólnie na 2 poł. XIII w. i początek następnego stulecia, nie została dokładnie rozpoznana. Badacze przypuszczają, że z tego okresu pochodzą dolne partie wolno stojącej, cylindrycznej wieży kamiennej (o średnicy 9 m), fragmenty przedbramia oraz zapewne studnia wykuta w skale. Prawdopodobnie obwód warowny tworzył wówczas jeszcze wał drewniano-ziemny, biegnący po krawędziach wzgórza. W wyniku późniejszych rozbudów, zwłaszcza prowadzonych w XV w. przez biskupów Wojciecha Jastrzębca i Zbigniewa Oleśnickiego, powstało czworoboczne założenie. Wieża, podwyższona i przystosowana do użycia artylerii (pierwsze w Polsce, unikatowe działobitnie na dwóch górnych kondygnacjach), została obudowana i weszła w skład budynków południowo-wschodniego naroża zamku. Całość założenia otoczono murem obwodowym. Zmodernizowano zespół budowli bramnych. Pod koniec XV w. własny obwód obronny z bramą uzyskało także podzamcze, mieszczące drewnianą zabudowę gospodarczą. Wiek XVI przyniósł z kolei przebudowę wewnątrz zamku, zmierzającą do wydzielenia i powiększenia cel więziennych. Zmodernizowano system obronny, wznosząc w północnej linii murów obwodowych dwie półbaszty. W XVII w. prowadzono głównie prace remontowe, a jedyną ważniejszą inwestycją, służącą podniesieniu walorów militarnych zamku, była budowa niewielkiego bastionu w północno-

wschodnim narożu. Prace przeprowadzone w XVIII w. ograniczyły się do przebudowy i adaptacji pomieszczeń zamkowych, by mogły pełnić funkcje penitencjarne.

Zakonserwowane obecnie relikty zamku stanowią jeden z ciekawszych przykładów przemian zachodzących w budownictwie warownym w Polsce.

- **Budynki mieszkalne:**

Obiekty mieszkalne Gminy Babice ujęte w gminnej ewidencji zabytków pochodzą z końca XIX w. lub początku XX w. Budynki te prezentują różny stan zachowania i są najbardziej podatne na różnego rodzaju przekształcenia ze względu na brak świadomości właścicieli oraz problemy finansowe. Występuje wiele takich obiektów, które uległy przebudowom, w postaci wymiany stolarki okiennej, drzwiowej, połaci dachowej, ociepleniu czy otynkowaniu, a także wszelkiego rodzaju dobudówkom. Duża część budynków drewnianych mieszkalnych i gospodarczych na przestrzeni ostatnich lat został rozebrana lub uległa zniszczeniu.

Podstawowymi cechami budownictwa wiejskiego w tym regionie były: konstrukcje zrębowe, ściany z zewnątrz myte, szpary uszczelnione mchem lub słomą oraz bielone wapnem lub w odcieniu niebieskim, dach czterospadowy kryty strzechą. We wnętrzu przeważał układ półtoratraktowy. Stodoły sytuowano w pobliżu chałupy, natomiast pomieszczenia dla zwierząt pod jednym dachem z domem mieszkalnym.

- **Kapliczki:**

Obiekty tego typu są rozpowszechnionym elementem krajobrazu nie tylko tego regionu, ale i przeważającej części kraju. Ich ustawianie wiązało się z lokalną tradycją oraz religijnym, duchowym doświadczeniem fundatorów katolickich. Powstawały na pamiątkę ważnych wydarzeń historycznych, sytuacji rodzinnych, z obawy przed chorobami czy wojnami. Miały charakter dziękczynny, suplikacyjny a nawet odstrasający. Najczęściej wybierano lokalizację w pobliżu świątyń, przy skrzyżowaniach, przy wjeździe do wsi przy mostach, a bardziej osobiste przed domami.

W gminnej ewidencji zabytków Gminy Babice znajduje się siedem takich obiektów. Datowane są przeważnie na XIX, murowane z cegły bądź z piaskowca. Stanowią w większości własność prywatną. Występują kapliczki domkowe oraz słupowe.

5.2.4 Zabytki archeologiczne

W myśl Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek archeologiczny to „zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem”. W myśl cytowanej ustawy wszystkie zabytki archeologiczne podlegają ochronie i opiece bez względu na stan ich zachowania. Jako szczególnie cenne wyróżnia się pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

W celu ochrony zabytków archeologicznych, na obszarach ich występowania, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi/pracami budowlanymi, wymagane jest pozwolenie na prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków - przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółowić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych. Jednak nie zawsze będzie on odpowiadać dokładnemu zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Obiekty archeologiczne mogą zalegać także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska.

Na terenie Gminy Babice znajduje się 56 stanowisk archeologicznych⁴. Spośród nich jedno wpisane jest do rejestru zabytków: Jankowice 1 (AZP 102-51/45) będące obozowiskiem z epoki kamienia oraz cmentarzyskiem z epoki brązu-okresu halsztackiego. Większość stanowisk archeologicznych została rozpoznana "powierzchniowo" podczas dużego projektu realizowanego już od końca lat 70-tych XX w., jest to Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP). Obszar gminy znajduje się na ośmiu obszarach AZP: 101-51, 102-51, 102-52, 103-51, 103-52.

Spis stanowisk archeologicznych Gminy Babice znajduje się na końcu opracowania - Aneks nr 2.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Podstawowe formy ochrony zabytków według Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. stanowią:

1. wpis do rejestru zabytków;
2. wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
3. uznanie za pomnik historii;
4. utworzenie parku kulturowego;
5. ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze Gminy Babice funkcjonują dwie z wyżej wymienionych form ochrony zabytków: wpis do rejestru zabytków oraz ustalenia ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (ustalenia zawarte w MPZP zostały omówione na s. 30 niniejszego opracowania).

Zgodnie z *ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* rejestr zabytków prowadzi wojewódzki konserwator zabytków, który zgodnie z przytoczoną powyżej ustawą, jako jedyny organ ochrony zabytków posiada kompetencje wpisywania zabytków do rejestru. Wpis zabytku do rejestru zabytków dokonywany jest na mocy decyzji administracyjnej, w księdze rejestru zabytków, określanej w zależności od kategorii zabytku właściwym symbolem:

- ✓ księga A – zabytki nieruchome,
- ✓ księga B – zabytki ruchome,
- ✓ księga C – zabytki archeologiczne.

Zabytek nieruchomy może zostać wpisany do rejestru z urzędu lub na wniosek właściciela lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym zabytek się znajduje. Do rejestru może być wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpisu dokonuje właściwy Wojewódzki Konserwator Zabytków wydając decyzję administracyjną.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (*art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*). Wojewódzki Konserwator Zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (*art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*).

5.3.1 Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z *ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* rejestr zabytków prowadzi wojewódzki konserwator zabytków, który zgodnie z przytoczoną powyżej ustawą, jako jedyny organ ochrony zabytków posiada kompetencje wpisywania zabytków do rejestru. Wpis

⁴ informacje o stanowiskach archeologicznych Gminy Babice znajdują się w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Gminy Babice.

zabytku do rejestru zabytków dokonywany jest na mocy decyzji administracyjnej, w księdze rejestru zabytków, określanej w zależności od kategorii zabytku właściwym symbolem:

- ✓ księga A – zabytki nieruchome,
- ✓ księga B – zabytki ruchome,
- ✓ księga C – zabytki archeologiczne.

Zabytek nieruchomy może zostać wpisany do rejestru z urzędu lub na wniosek właściciela lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym zabytek się znajduje. Do rejestru może być wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpisu dokonuje właściwy Wojewódzki Konserwator Zabytków wydając decyzję administracyjną.

Zabytek wpisany do rejestru, który uległ zniszczeniu w stopniu powodującym utratę jego wartości historycznej, artystycznej lub naukowej albo którego wartość będąca podstawą wydania decyzji o wpisie do rejestru nie została potwierdzona w nowych ustaleniach naukowych, zostaje skreślony z rejestru. Skreślenie z rejestru następuje na podstawie decyzji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Zabytki nieruchome na terenie Gminy Babice wpisane do rejestru zabytków⁵:

1. Babice - kościół p.w. Wszystkich Świętych, otoczenie w obrębie ogrodzenia, dzwonnica, A-299 z 21.09.1971 (Kat) [A-679/M].
2. Babice - ruiny zamku Lipowiec, A-7 z 4.04.1968 (Kat) [A-686/M].
Mętków - kościół p.w. NMP, A-107 z 9.04.1960 (Kat) - kościół przeniesiony z Niegowici gdzie została objęta tą decyzją dzwonnica [A-923/M].

5.3.2 Zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków

Stanowiska archeologiczne na terenie Gminy Babice wpisane do rejestru zabytków:

1. Jankowice - stanowisko archeologiczne nr 1 (AZP 102-51/45) będące obozowiskiem z epoki kamienia oraz cmentarzyskiem z epoki brązu-okresu halsztackiego, rejestr zabytków nr 810 z 12.03.1966 r.

5.3.3 Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Ze względu na przepisy ustawy z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej, a także ze względu na kodeks etyczny, nie publikuje się szczegółowych danych na temat zabytków ruchomych.

5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Gminy mają dbać między innymi o „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych

⁵ na podstawie wykazu obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa małopolskiego (stan na luty 2022 r.) - <https://www.wuoz.malopolska.pl/rejestrzabytkow/>

i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie”, a także zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1. zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
2. inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
3. inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Informacje o zabytkach nieruchomych, które powinna zawierać karta adresowa, określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. 2011 nr 113 poz. 661).

Na podstawie art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r., gminna ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programu opieki nad zabytkami. Dodatkowo ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie innych ustaw (Dz. U. 2010 nr 75 poz. 474) istotnie wzmacnia rangę gminnej ewidencji zabytków poprzez między innymi obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim konserwatorem Zabytków projektów decyzji o WZIZT (Warunków Zabudowy i Zagospodarowania Terenu) oraz projektów budowlanych dotyczących obiektów ujętych między innymi w gminnej ewidencji zabytków. Gminna ewidencja zabytków jest dokumentem otwartym. Powinna być stale weryfikowana i aktualizowana.

Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Babice została opracowana w 2021 r. (Obwieszczenie Wójta Gminy Babice z dnia 19.01.2021 r.). Dwa budynki zostały wykreślone z ewidencji:

- Olszyny, dom nr 10 (dom drewniano/murowany) - 1930 r. - ul. Zatorska 28, działka nr 2145/2.
- Rozkochów, dom nr 44 (dom drewniany) - 1922 r. – ul. Kopernika 2, działka nr 3455, 181/1.

Spis zabytków nieruchomych w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Babice przedstawia Aneks 1 na końcu opracowania.

5.5 Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Muzeum – Nadwiślański Park Etnograficzny w Wygielzowie i Zamek Lipowiec⁶

Budowę skansenu rozpoczęto w 1968 r., u podnóża średniowiecznego Zamku Lipowiec, zachowanego w stanie stałej ruiny, w bezpośrednim sąsiedztwie rezerwatu buczyny karpackiej. Z dniem 7 kwietnia 1970 r. park etnograficzny znajdujący się na terenie dzisiejszej wsi Wygielzów wraz z Zamkiem Lipowiec został powołany jako oddział przy Muzeum w Chrzanowie pod pierwszą nazwą „Ruiny Zamku Lipowiec - Park Etnograficzny”. W tym okresie prowadzono intensywne prace nad pozyskaniem i przenoszeniem na teren skansenu nowych obiektów odpowiadających przyjętym założeniom.

15 października 1973 r. nastąpiło oficjalne otwarcie skansenu do zwiedzania jako oddziału Muzeum w Chrzanowie. Były w nim wówczas trzy obiekty: dom podmiejski z Chrzanowa z 1804 r., spichlerz z Kościelca z 1798 r. oraz studnia z Aleksandrowic z 2 poł. XIX w. Jako samodzielna instytucja kultury, Muzeum - Nadwiślański Park Etnograficzny w Wygielzowie i Zamek Lipowiec zostało utworzone 1 stycznia 2007 r., poprzez wydzielenie ze struktur Muzeum w Chrzanowie.

Muzeum jest skansenem regionalnym, obrazującym kulturę ludową Krakowiaków Zachodnich. Swoją misję: ochronę dziedzictwa wsi o charakterze materialnym i niematerialnym, realizuje poprzez systematyczne gromadzenie zbiorów, konserwowanie, opracowanie i udostępnianie zbiorów

⁶ <http://mnpe.pl/o-muzeum/skansen/>

z dziedziny etnografii, rzemiosła artystycznego, sztuki, architektury, budownictwa ludowego i dworskiego, a także działalność edukacyjną i kulturalną w zakresie wymienionych dyscyplin.

Skansen zajmuje ponad 5 hektarów powierzchni o zróżnicowanej rzeźbie terenu, na którym zgromadzono 27 obiektów budownictwa drewnianego oraz liczne przykłady małej architektury. Wśród malowniczego terenu znajdują się: dwór, zagrody chłopskie z sadami i przydomowymi ogródkami, obiekty związane z wiejską produkcją rzemieślniczą, kościół z dzwonnica, zespół małomiasteczkowy i inne przykłady architektury wsi nadwiślańskiej.

Poza codziennym udostępnianiem skansenu, w zabytkowych wnętrzach prowadzone są zajęcia warsztatowe, odbywają się koncerty muzyki kameralnej, a w plenerach imprezy folklorystyczne. Zespół małomiasteczkowy znajduje się tuż przy wejściu na teren skansenu, gdzie rozpoczyna się zwiedzanie. Kryte gontem obiekty charakterystyczne dla zabudowy małego miasteczka, zgrupowane są wokół czworobocznego rynku z publiczną studnią pośrodku. Do tej części parku należą: dom podcieniowy z Alwerni (1825 r.), w którym aktualnie znajduje się sklep z pamiątkami, dom z Chrzanowa (1804 r.) z warsztatem garncarskim, spichlerz dworski z Kościelca (1789 r.) służący jako miejsce wystaw czasowych oraz karczma z Minogi (XIX w.) z regionalną kuchnią.

Sektor wiejski obrazuje zróżnicowany program ekspozycji pod względem chronologicznym, majątkowym i zawodowym. Usytuowane są tu zagrody jedno oraz wielobudynkowe, a także przykłady wiejskiego budownictwa przemysłowego. Są to m.in. modrzewiowa chałupa sołtysia z Przegini Duchownej (1862 r.), pozyskana wraz z oryginalnym wyposażeniem wnętrza, chałupa bogatego chłopa z Przeciszowa (1843 r.) z klasą szkolną oraz warsztatem wikliniarskim, tworzącą zagrodę zamożnego chłopa wraz z ośmioboczną stodołą i chlewkiem, malowana w niebieskie pasy chałupa z Podolsza (1862 r.), spichlerz folwarczny z Bobrka (1779 r.) przeznaczony na wystawy czasowe i do zajęć edukacyjnych.

W dalszej części skansenu znajduje się odmienna w typie zagroda okołowa ze Staniątek (1855 r.) zbudowana w formie czworoboku, gdzie pod jednym dachem znajdują się dom mieszkalny, wozówka, chlewiki i stajnie. Uzupełnieniem obrazu nadwiślańskiej wsi są przykłady budownictwa przemysłowego: olejarnia z Dąbrowy Szlacheckiej, kuźnia z Liszek oraz młyn wodny z Sadka, a także zrekonstruowana remiza strażacka ze Złotnik.

Nad zabudową wiejską góruje charakterystyczna bryła kościoła z Ryczowa z 1623 r. Jest to najstarszy obiekt na terenie skansenu, pozyskany wraz z oryginalnym wyposażeniem. Obok kościoła usytuowano dzwonnice z Nowej Góry (1778 r.). Kompleks sakralno - plebański dopełniają chałupa z Benczyna (1875 r.) zaadoptowana na plebanie, spichlerz z Tenczynka (1726 r.) oraz ośmioboczna stodoła z Regulic (II poł. XIX w.).

Najokazalszym obiektem Skansenu jest Dwór z Drogini z 1730 r. Wnętrze dworu zostało zaadaptowane na potrzeby działalności muzealnej i administracyjnej. Część muzealną zaaranżowano na „Mieszkanie zamożnej rodziny szlacheckiej” pokazane na przestrzeni wieku, od 1 poł. XIX w. do 1945 r.

5.6 Dziedzictwo niematerialne

W rozumieniu Konwencji UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w październiku 2003 r., dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Dziedzictwo niematerialne to rodzaj dziedzictwa, który jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu wspomnianej wyżej Konwencji obejmuje:

- ✓ tradycje i przekazy ustne, w tym język jako narzędzie przekazu,
- ✓ spektakle i widowiska,
- ✓ zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne,
- ✓ wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki,
- ✓ umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Działalność w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz kształtowania współczesnego środowiska kulturowego na terenie Gminy Babice prowadzi Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Babicach. Jest on głównym organizatorem oferty kulturalnej oraz wydarzeń, jest również animatorem współpracy z lokalnymi stowarzyszeniami i zespołami. Powstał na bazie istniejącego od 1962 r. Klubu „Radar”. W 1974 r. Klub „Radar” został przemianowany na Gminny Ośrodek Kultury. W 2000 r. Gminny Ośrodek Kultury w Babicach zostaje przemianowany na Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Babicach i staje się samorządową instytucją kultury, działającą na terenie Gminy Babice.

Drugą instytucją jest Gminna Biblioteka Publiczna w Babicach, która prowadzi liczne aktywności dla czytelników, w tym spotkania autorskie i dyskusyjne, wystawy, konkursy i zajęcia. Ostatnim typem instytucji są m.in. domy ludowe, świetlice, remizy OSP, stanowiące przestrzeń integracji na poziomie sąsiedzki.

Najbardziej rozpoznawalne imprezy cykliczne organizowane w gminie Babice to:

- Złot Wiedźm i Czarownic na Zamku Lipowieckim. Przedsięwzięcie ma charakter etnograficzny, nawiązujący do dawnych wierzeń i zwyczajów. Goście mogą skosztować „Nalewkę Czarownic” produkt lokalny wykonany wg średniowiecznej receptury.

- Kiermasz Artystyczny Pod Lipowcem. Jest to impreza jednodniowa podczas, której zaproszeni rękodzielnicy z całej Polski prezentują, promują i sprzedają swoje prace.

- Powitanie Lata w Gminie Babice. Co roku w okresie przedwakacyjnym organizowana jest Gminna impreza plenerowa. Jest to przedsięwzięcie, które zwiększa aktywność społeczną oraz umożliwia prezentację dorobku artystycznego mieszkańców Gminy. W trakcie imprezy odbywają się występy: młodzieży z Zespołu Pieśni i Tańca Małopole, przedszkolaków oraz Pań z Koła Gospodyń Wiejskich Babice.

- Ziemniaczysko pod Lipowcem. Jest to święto kulinariów, kół gospodyń wiejskich i lokalnych wytwórców odbywające się w skansenie w Wygielzowie. Celem jest zaprezentowanie potencjału, tradycji i kultury lokalnej Krakowiaków Zachodnich i jednocześnie wizytówka turystyczna regionu, objęta marką Chrzanolandia. Prócz pokazów kulinarnych, rękodzielników i rzemieślników, jedną z najważniejszych atrakcji imprezy jest degustacja regionalnej potrawy – ziemniaków po cabańsku.

- Dożynki Gminne. To wydarzenie promujące tradycje wiejskie, obrzędy, przyśpiewki i zabawy dziękczynne za ukończenie żniw i prac polowych. Zespoły Koła Gospodyń Wiejskiej w strojach regionalnych prezentują piosenki ludowe charakterystyczne dla regionu.

Na terenie gminy aktywnie działają, pielęgnując zwyczaje oraz tradycje Koła Gospodyń Wiejskich: KGW w Babicach, Jankowicach, „Lipowianki” w Wygielzowie, Zagórze, Mętkowie i Olszynch.

5.7 Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Zabytkami o najważniejszym znaczeniu dla Gminy Babice są obiekty wpisane do rejestru zabytków prowadzonego przez Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Dużą wartość posiadają także obiekty znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków (szczegółowy opis zabytków z terenu gminy znajduje się w rozdziale 5.2.3 na s. 34-36 niniejszego opracowania).

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

6.1 Analiza Szans i zagrożeń

Analiza SWOT jest jednym z podstawowych narzędzi diagnostycznych. Określa ona cztery ważne elementy oceny: mocne i słabe strony, czyli pozytywne i negatywne warunki wewnętrzne oraz szanse i zagrożenia, czyli pozytywne i negatywne warunki zewnętrzne. Niniejsza analiza jest podstawą do określenia celów i kierunków działania Gminy Babice w zakresie ochrony zabytków.

MOCNE STRONY
• Położenie gminy na terenach o wybitnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych w skali regionalnej, w sąsiedztwie głównego korytarza ekologicznego doliny Wisły, stanowiącego fragment systemu obszarów ekologicznych ESOCH (Europejski System Terenów Chronionych). • Korzystne położenie w regionalnym systemie transportu drogowego, w ciągu dróg wojewódzkich nr 780 (Kraków - Mysłowice) i nr 781 (Chrzanów - Wadowice). Położenie to stwarza korzystne warunki dostępności gminy i powiązań z Krakowem i aglomeracją śląską. • Na terenie Gminy Babice znajdują się obszary o cennych walorach przyrodniczych. Są to: - Fragmenty Tenczyńskiego i Rudniańskiego Parku Krajobrazowego, - Wzniesienia pasma Regulice - Wygieźłów zwieńczone ruinami zamku Lipowiec, u podnóża którego znajduje się skansen zabudowy wiejskiej ziemi chrzanowskiej, - Rozległa równina nadwiślańska, częściowo zalesiona, częściowo otwarta. • Zabytki Gminy położone na Szlaku Architektury Drewnianej w Małopolsce (kościół w Mętkowie). • Duży potencjał gminy w zakresie zasobów dziedzictwa kulturowego: placówki i zabytki o rozpoznawalności ponadlokalnej, m.in. Muzeum - Nadwiślański Park Etnograficzny w Wygieźzowie i Zamek Lipowiec, zabytkowe kościoły w Babicach i Mętkowie. • Cykliczne imprezy kulturowe organizowane w Gminie Babice, m.in. Złot Wiedźm i Czarownic na Zamku Lipowieckim; Kiermasz Artystyczny Pod Lipowcem; Powitanie Lata w Gminie Babice; Ziemniaczysko pod Lipowcem; Dożynki Gminne, Turniej Rycerski, Międzynarodowy Festiwal Muzyki Kameralnej i Organowej w Skansenie w Wygieźzowie. • Przebiegające przez Babice dwa międzynarodowe szlaki rowerowe: Kraków-Morawy-Wiedeń Greenway oraz Eurovelo R4. • Możliwości rozwoju różnorodnych form turystyki weekendowej, w tym głównie agroturystyki, turystyki konnej, rowerowej i pieszej. • Czytelny układ sieci osadniczej, który charakteryzuje się zwartymi zespołami zabudowy poszczególnych wsi i nieznacznym stopniem rozproszenia zabudowy. • Dobry stan zachowania zabytków na terenie gminy. • Aktywna działalność kół gospodyń wiejskich, zespołów ludowych oraz stowarzyszeń. • System informacji przestrzennej gminy: https://babice.e-mapa.net/ • Mapa Turystyczna Gminy Babice: https://www.babice.pl/aktualnosci/2017-12-13-mapa-turystyczna-gminy-babice.html
SŁABE STRONY
• Samowole budowlane oraz niewłaściwie prowadzone remonty obiektów zabytkowych, powodujące utratę walorów zabytkowych. • Degradacja elementów historycznych układów przestrzennych przez lokalizację nowej zabudowy. • Niewystarczająca ilość środków w budżecie gminy na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego. • Zanikanie tradycyjnej architektury, sztuki i form budowlanych, • Brak lub niedostateczna wiedza o prawach i obowiązkach właścicieli obiektu zabytkowego w zakresie prac budowlanych. • Brak środków na prowadzenie dokładnych badań archeologicznych, architektonicznych

i historycznych i związany z tym brak fachowych opracowań.

- Zła sytuacja finansowa wielu właścicieli obiektów zabytkowych.
- Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego.

SZANSE

- Zwiększenie świadomości mieszkańców w zakresie ważności znaczenia ochrony i opieki nad zabytkami i wartości dziedzictwa kulturowego.
- Zwiększenie środków budżetowych Gminy na działania związane z ochroną zabytków.
- Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków.
- Szersza promocja walorów kulturowych Gminy.
- Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne.
- Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby.
- Szeroka promocja walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego Gminy.
- Wykorzystanie nowoczesnych narzędzi komunikacji (Internet, bazy informacji turystycznej) dla popularyzacji walorów przyrodniczych, krajobrazowych i zasobów dziedzictwa kulturowego Gminy.
- Przeznaczanie środków z budżetu Gminy i pozyskiwanie dotacji na konserwację zabytków.
- Podtrzymywanie tradycji, obrzędowości ludowej i ochrona ginących zawodów.
- Systematyczne opracowywanie aktualizacji dokumentów na poziomie gminy, w tym GEZ.
- Archeologiczne badania na terenach realizowanych lub przewidzianych do inwestycji.
- Zwiększenie wskaźnika pokrycia gminy planami zagospodarowania przestrzennego, w których zawarte będą ustalenia dotyczące zasad ochrony zabytków.

ZAGROŻENIA

- Zacieranie walorów historycznych obiektów zabytkowych przez przypadkowe przebudowy i modernizacje powodujące ich dewaloryzację.
- Niedostateczne środki na renowację zabytkowych obiektów.
- Stosowanie nowoczesnych materiałów, technologii lub kolorystyk niedostosowanych do historycznego charakteru zabudowy.
- Skomplikowane procedury w ubieganiu się o środki zewnętrzne skutkujące stosunkowo niewielkim wykorzystaniem środków z Unii Europejskiej, zwłaszcza przez osoby prywatne.
- Brak dostatecznego nadzoru nad remontami i przebudowami obiektów zabytkowych.
- Niewłaściwe użytkowanie obiektów zabytkowych.
- Pogarszanie się stanu technicznego zabytków.
- Bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych.
- Akty wandalizmu.
- Występowanie zagrożeń zewnętrznych: pożary, powódzie.

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Celem niniejszego programu, opracowanego w oparciu o Gminną Ewidencję Zabytków, jest stworzenie wieloletniej strategii ochrony zabytków znajdujących się na terenie Gminy Babice. Misją gminy, w kontekście zachowania i ochrony jej dziedzictwa kulturowego jest: ***"świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego, poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych, a także racjonalne wykorzystanie istniejących zasobów dla rozwoju społeczno-gospodarczego gminy"***.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju gminy. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

Za podstawowe cele programu opieki nad zabytkami należy przyjąć te wynikające z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami, a więc:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej i konsekwentne oraz planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenie uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy.
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wykreowanie wizerunku gminy poprzez: podejmowanie działań sprzyjających wytworzeniu lokalnej tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności mieszkańców mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego, edukację w zakresie miejscowego dziedzictwa kulturowego.
- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków.
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

7.1 Priorytety i kierunki działań programu opieki nad zabytkami

Poniżej przedstawiono priorytety i zadania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Babice na lata 2023-2026.

PRIORYTET 1 OCHRONA I REWALORYZACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO			
Kierunki działań:	Zadania:	Podmiot odpowiedzialny:	Termin realizacji:
1.1. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	1.1.1. Monitoring stanu zachowania zabytków ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków: ✓ przegląd stanu technicznego obiektów, ✓ wyznaczenie obiektów, dla których niezbędny jest remont/konserwacja, ✓ opracowanie planu remontów.	Gmina Babice	Corocznie
	1.1.2. Przygotowanie uchwały Rady Gminy w celu zabezpieczenia środków budżetowych na działania związane z obiektami zabytkowymi.		
	1.1.3. Przeznaczanie środków finansowych z budżetu Gminy na najcenniejsze obiekty zabytkowe.		
	1.1.4. Przyjęcie uchwały w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.		2023 r.
	1.1.5. Zapoznanie właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych z możliwościami korzystania z programowych funduszy Wspólnoty Europejskiej. Dysponowanie aktualnymi informacjami o możliwościach starania się o środki pozabudżetowe na dofinansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych.		
	1.1.6. Przebudowa lub adaptacja zdegradowanych budynków lub obiektów celem przywrócenia lub nadania im nowych funkcji społecznych, gospodarczych, edukacyjnych, kulturalnych lub rekreacyjnych, i innych.		2023-2026
	1.1.7. Prowadzenie prac związanych z bieżącą pielęgnacją zieleni.		
	1.1.8. Ochrona stanowisk archeologicznych poprzez zachowanie w stanie istniejącym z zakazem ingerencji mechanicznej w ich strukturę. Obowiązek ochrony odkrytych przypadkowo znalezisk, zabezpieczenia ich i powiadomienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o dokonanych odkryciach.		
	1.1.9. Interwencja władz gminy przy rażących naruszeniach prawa budowlanego, przy obiektach zabytkowych oraz ujętych w ewidencji gminnej (zwłaszcza jeśli chodzi o rozbudowy i przebudowy zmieniające bryłę budynków) we współpracy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.	Gmina Babice, współpraca z WUOZ w Krakowie	
1.2. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne,	1.2.1. Wykorzystanie walorów zabytkowych, kulturowych, turystycznych i przyrodniczych gminy oraz upowszechnianie wiedzy o zabytkach gminy: ✓ udostępnianie informacji w materiałach promocyjnych gminy, ✓ umieszczanie informacji na stronie internetowej gminy oraz innych dostępnych środkach masowego przekazu, ✓ koncerty, spotkania tematyczne, itd. ✓ organizacja czasowych i stałych wystaw promujących lokalne dziedzictwo kulturowe, ✓ organizacja przedsięwzięć kulturalnych i artystycznych kultywujących dziedzictwo materialne i	Gmina Babice, współpraca z Muzeum Etnograficznym Park w Wygielzowie	2023-2026

turystyczne i edukacyjne	niematerialne gminy, ✓ stały rozwój oferty kulturalnej, ✓ promowanie szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych, rowerowych, których atrakcją są obiekty zabytkowe.		
	1.2.2. Oznakowanie tablicą informacyjną najważniejszych zabytków z terenu Gminy.	Gmina Babice	2023-2024
	1.2.3. Podjęcie Uchwałą „Zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń”.		
	1.2.4. Iluminacja świetlna najważniejszych zabytków gminy.		2023 r.
1.3. Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami	1.3.1. Współpraca Urzędu Gminy z Urzędem Pracy: ✓ w zakresie prowadzenia bieżących prac pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających na terenach objętych ochroną. ✓ szkolenie osób bezrobotnych w rzemiosłach związanych z tradycyjną sztuką budowlaną, ✓ utrzymanie na rynku pracy zanikających rzemiosł i zawodów.	Gmina Babice, Współpraca z WUOZ w Krakowie	2023-2026
	1.3.2. Podnoszenie poziomu wyszkolenia pracowników Urzędu Gminy zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego: ✓ przeprowadzanie odpowiednich szkoleń we współpracy z Urzędem Ochrony Zabytków w Krakowie.		
	1.3.3. Merytoryczna pomoc właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o przyznanie środków na odnowę zabytków z funduszy unijnych, budżetu państwa oraz dotacji samorządowych.		

PRIORYTET 2: OCHRONA ZABYTEKÓW, DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO			
Kierunki działań:	Zadania:	Podmiot realizacji:	Termin realizacji:
2.1. Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego	2.2.1. Zadania dla Gminnej Ewidencji Zabytków: ✓ zakładanie nowych kart adresowych w uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków dla zabytków dotychczas nierozpoznanych i nie uwzględnionych w ewidencji, a istotnych dla obrazu dziedzictwa kulturowego na terenie gminy, ✓ systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane nowe dane i aktualizowaną w przypadku zmian w wyniku rozbiórek i remontów dokumentację fotograficzną, ✓ propozycje skreślenia z ewidencji obiektów nieistniejących oraz takich, które utraciły cechy zabytkowe w wyniku modernizacji, ✓ udostępnianie opracowanych kart adresowych do celów projektowych i badawczych dla służb i podmiotów opracowujących wszelkie plany zagospodarowania przestrzennego czy inne programy: np. rewitalizacyjne, opieki nad zabytkami, ✓ zamieszczenie wykazu GEZ i Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na stronie internetowej Urzędu Gminy. ✓ sporządzenie kart stanowisk archeologicznych z terenu Gminy.	Gmina Babice	2023-2026

2.2. Ochrona dziedzictwa archeologicznego	2.2.1. Popularyzowanie informacji o zabytkach archeologicznych.	Gmina Babice, współpraca z Muzeum Etnograficznym Park w Wygielzowie	2023-2026
	2.2.2. Promowanie wiedzy historycznej o regionie.		
	2.2.3. Opracowanie folderów turystycznych zawierających informacje o dziedzictwie archeologicznym występującym na terenie gminy zawierającego krótkie charakterystyki poszczególnych obiektów.	Gmina Babice, współpraca z WUOZ w Krakowie	2023-2024
	2.2.4. Współpracę z urzędem konserwatorskim w zakresie kreowania polityki konserwatorskiej dotyczącej dziedzictwa archeologicznego.		2023-2026
	2.2.5. Planowanie strategiczne uwzględniające potrzeby ochrony dziedzictwa archeologicznego (zwłaszcza przy planowaniu inwestycji strategicznych mających wpływ na środowisko kulturowe).	Gmina Babice	

Priorytet 3: PROMOCJA I POPULARYZACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ORAZ BADANIE I DOKUMENTACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO			
Kierunki działań:	Zadania:	Podmiot realizacji:	Termin realizacji:
3.1. Edukacja i popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym gminy	3.1.1. Udostępnianie informacji o zabytkach i działaniach promocyjnych na stronie internetowej Urzędu Gminy.	Gmina Babice, współpraca z Muzeum Etnograficznym Park w Wygielzowie	2023-2026
	3.1.2. Informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwości pozyskiwania środków na odnowę zabytków wpisanych do rejestru zabytków.		
	3.1.3. Prezentacja wystaw stałych i czasowych dokumentujących dziedzictwo kultury materialnej i niematerialnej.		
	3.1.4. Publikowanie materiałów związanych z dziejami gminy.		
	3.1.5. Wydawanie i wspieranie publikacji, folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy.		
	3.1.6. Prowadzenie działalności edukacyjnej skierowanej do młodzieży szkolnej poprzez organizowanie dla niej: wystaw, konkursów szkolnych popularyzujących historię gminy oraz jego zabytki itp.		
	3.1.7. Stworzenie „vademecum” poświęconego zabytkom dla właścicieli obiektów zabytkowych dotyczącego prac i obowiązków.		
	3.1.8. Nagłaśnianie, promowanie i informowanie lokalnej społeczności o ważnych odkryciach konserwatorskich i archeologicznych.		
	3.1.9. Promowanie imprez folklorystycznych, warsztatów, przeglądów, festiwali, lokalnych obrzędów jako produktów turystycznych stanowiących o tożsamości gminy.		
	3.1.10. Popularyzacja dobrych praktyk projektowych przy zabytkach, a także zagospodarowaniu obszarów oraz terenów cennych kulturowo, przyrodniczo i krajobrazowo, poprzez prezentowanie przeprowadzonych konserwacji, remontów, rekonstrukcji itp.		
	3.1.11. Oznakowanie zabytków wpisanych do rejestru zabytków - znakiem: obiekt chroniony prawnie we		

	współpracy ze Starostwem Powiatowym w Chrzanowie.		
	3.1.12. Dalszy rozwój oraz wyznaczenie szlaków turystycznych (rowerowych, pieszych, konnych, samochodowych) wzdłuż najważniejszych zabytków gminy oraz miejsc ważnych z uwagi na historię i tradycję regionu, np. szlak zabytków techniki.		
3.2. Rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespółów oraz obszarów zabytkowych	3.2.1. Wykonywanie prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, badania historyczno-architektoniczne zabytków planowanych do remontu, opracowanie katalogu typowej zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego).	Gmina Babice	2023-2026

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podmiotem odpowiedzialnym za realizację Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Babice jest Wójt gminy. Do osiągnięcia celu i efektywnego wykonywania zadań w nim określonych służą pomocą następujące instrumenty:

- instrumenty prawne - wynikające z przepisów prawnych (ustaw i przepisów wykonawczych), uchwał Rady Gminy, np. dotyczących zmian miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, tworzenia parków kulturowych, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków czy uchwalenie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie przy zabytkach,
- instrumenty finansowe - dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe lub ulgi podatkowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych, korzystanie z funduszy europejskich,
- instrumenty kontrolne - aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków, monitoring stanu zachowania dziedzictwa kulturowego oraz monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego, sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji *Programu* oraz aktualizacja *Programu* związana z ustawowym 4-letnim okresem obowiązywania, dostosowania go do zmieniających się zapisów prawnych oraz możliwości finansowania;
- instrumenty koordynacji - realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami pozarządowymi, kościołami i związkami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;
- instrumenty społeczne - działania edukacyjne, promocyjne, współdziałanie z organizacjami pozarządowymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami, kulturą, turystyką, współpraca ze społecznymi opiekunami zabytków (powoływanie nowych).

9. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Proces osiągania celów wytyczonych w Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Babice będzie monitorowany poprzez analizę stopnia jej realizacji.

Analiza ta będzie dokonywana każdorazowo przez Wójta gminy, zgodnie z ustaleniami art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji gminnego programu uwzględniająca: wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami oraz efektywność ich wykonania.

Ocena poziomu realizacji Programu winna uwzględniać m.in.:

- bieżący monitoring Gminnej Ewidencji Zabytków uwzględniający informacje o stanie zachowania obiektów, zmianach lokalizacyjnych, zmianach stosunków własnościowych,
- ocenę zaawansowania prac związanych z rewitalizacją obiektów zabytkowych,
- ocenę prac związanych z opracowaniem aktów prawa miejscowego dla terenów o wysokich wartościach kulturowych,
- ocenę aktywności kulturalnej lokalnej społeczności, w tym ocena przedsięwzięć folklorystycznych i zainteresowań tradycyjnym rękodziełem,
- ocenę aktywności placówek kulturalnych (świetlice wiejskie, biblioteki),
- ocenę wykorzystania i funkcjonowania szlaków turystycznych oraz towarzyszącej im infrastruktury,
- ocenę realizacji programu edukacji i promocji zabytków, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych technik informatycznych,
- ocenę rozwoju bazy agroturystycznej,
- ocenę kontaktów z właścicielami obiektów w zakresie działań zmierzających do rewitalizacji obiektów zabytkowych.

Po przyjęciu przez Radę Gminy treści Programu w drodze uchwały należy udostępnić dokument do publicznej wiadomości na gminnej stronie internetowej. Program należy sukcesywnie analizować oraz uzupełniać, uwzględniając zmieniające się uwarunkowania prawne, kulturowe i społeczne.

Realizowanie założeń Programu opieki nad zabytkami dla Gminy będzie wymagało współpracy nie tylko osób odpowiedzialnych za wdrożenie działań wynikających z celów tego dokumentu, ale także aktywizacji właścicieli, użytkowników obiektów zabytkowych, organizacji pozarządowych, grup społecznego działania, środowisk naukowych itp.

Mając na uwadze dobro ogółu należy dłożyć starań, aby wytyczone cele zostały realizowane. Gmina i podległe jej jednostki zobowiązują się prowadzić działalność informacyjną i popularyzatorską w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy.

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami. Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł wewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Szczególnie ochronie zabytków poświęcone są programy operacyjne uruchomione przez **Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego** (www.mkidn.gov.pl), pozwalające na uzyskanie dofinansowania na realizację zadań publicznych z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego:

1. Programy z zakresu dziedzictwa kulturowego z następującymi priorytetami:

- ochrona zabytków, którego celem jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane przez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne,
- kolekcje muzealne, którego celem jest wspieranie działalności muzeów poprzez tworzenie oraz systematyczne wzbogacanie zbiorów i kolekcji o randze narodowej i regionalnej,
- wspieranie działań muzealnych,
- kultura ludowa i tradycyjna,
- ochrona zabytków archeologicznych,
- ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą,
- Miejsca Pamięci Narodowej za granicą,
- badanie polskich start wojennych,
- wspieranie samorządowych instytucji kultury – opiekunów miejsc pamięci,
- wspieranie opieki nad miejscami pamięci i trwałymi upamiętnieniami w kraju.

2. Program „Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego”, którego celem jest zwiększenie efektywności wykorzystania funduszy europejskich na rzecz rozwoju kultury poprzez zapewnienie środków na pokrycie tzw. wkładu własnego dla zadań, które ubiegają się o dofinansowanie w ramach programów europejskich.

3. Inne programy, w których mogą się mieścić cele związane z ochroną i promocją dziedzictwa kulturowego, jak program „Kultura cyfrowa” itd.

Wojewódzki Konserwator Zabytków

System finansowania zabytków został określony w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art.71-83a). Przede wszystkim dotacje przyznawane przez urzędy konserwatorskie mogą być udzielane na prace planowane do wykonania lub jako refundacje poniesionych wcześniej nakładów. Wnioski do wojewódzkiego konserwatora zabytków na prace planowane składa się do 28 lutego roku, w którym ma być udzielona dotacja. W przypadku refundacji – wniosek składa się do 30 czerwca - roku, w którym dotacja ma być udzielona, na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku. Ilość i wysokość udzielanych dotacji zależy od ilości zgłoszonych wniosków i wartości środków posiadanych w budżecie przez WKZ na ten cel. Zwykle dotacje nie przekraczają 50 % wartości całości prac, choć istnieje możliwość dofinansowania prac do 100% wartości zadania, jednak pod ściśle określonymi warunkami, dotyczącymi przede

wszystkim stanu zachowania zabytku i jego szczególnej wartości lub też skomplikowanych pod względem technologicznym prac lub robót.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji (www.mswia.gov.pl):

Program Razem bezpieczniej związany w dofinansowaniem zadań z zakresu poprawy bezpieczeństwa i zabezpieczenia obiektów zabytkowych (systemy p. pożarowe i p. włamaniowe) adresowane do jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych, kościołów i związków wyznaniowych.

Fundusz Kościelny przeznaczony m.in. na remonty i konserwację obiektów sakralnych o wartości zabytkowej, tylko na podstawowe prace zabezpieczające sam obiekt (remonty dachów, elewacji, osuszanie i odgrzybianie, remonty instalacji itp.) – bez otoczenia, wystroju i obiektów towarzyszących. Podmiotami uprawnionymi do otrzymania dotacji są osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, działających na podstawie ustaw o stosunku Państwa do kościołów oraz związków wyznaniowych.

Fundusze europejskie

Strony www.funduszeuropejskie.gov.pl i www.interreg-central.eu dostarczają aktualnych informacji na temat europejskich funduszy strukturalnych i działających w ich ramach programów.

Należy zaznaczyć, że okres programowania na lata 2014 – 2020 dobiega końca, większość środków jest już rozdysponowana a projekty są wykonane lub w trakcie realizacji. Program opieki nad zabytkami będzie realizowany w ramach nowej perspektywy finansowej. Brak jest szczegółów dotyczących możliwości finansowania dziedzictwa kulturowego ze środków Unii Europejskiej z perspektywy programowej na lata 2021 - 2027. Na chwilę obecną dostępne jest Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy.

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności, COM (2018) 372 określa: cele szczegółowe i zakres interwencji obu funduszy, tak aby wsparcie inwestycyjne było zgodne z celami Unii Europejskiej w zakresie tej polityki spójności i zrównoważonego rozwoju, wymogi dotyczące koncentracji tematycznej oraz inwestycji w zakresie rozwoju terytorialnego. Rozporządzenie obejmuje wyłączenia dotyczące zakresu interwencji, zasady koncentracji tematycznej oraz instrumenty wymiaru terytorialnego, w tym zrównoważony rozwój obszarów miejskich.

Obecnie wiadomo, że wsparcie kultury i ochrony zabytków w perspektywie finansowej 2021 - 2027 będzie możliwe w ramach Celu Polityki 5 Europa bliżej obywateli dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich, wiejskich i przybrzeżnych w ramach inicjatyw lokalnych.

Wszystkie inwestycje realizowane w Celu Polityki 5 muszą być wdrażane poprzez instrumenty terytorialne, wskazane w art. 22 projektu rozporządzenia ogólnego (zintegrowane inwestycje terytorialne - ZIT, rozwój lokalny kierowany przez społeczność – RLKS, inne narzędzia terytorialne).

Cel Polityki 5 będzie wdrażany poprzez realizację projektów wynikających ze strategii terytorialnych obejmujących swoim zakresem cele szczegółowe i rodzaje interwencji, m. in. takie jak:

- ✓ ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury, jako ważnych czynników rozwoju społeczno-gospodarczego danego obszaru,
- ✓ rozwój obszarów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, jak też opartych o właściwości uzdrowiskowe i walory kulturowe stanowiące o ich wysokiej atrakcyjności turystycznej, m.in. na potrzeby rozwoju sektora turystyki, ekoturystyki czy srebrnej gospodarki.

Kluczowym aspektem realizacji tych działań będzie partycypacja społeczna podczas przygotowania i wdrażania dokumentów strategicznych niezbędnych dla wdrażania Celu Polityki 5, co ma przyczynić się do aktywizacji lokalnej społeczności na rzecz pobudzania rozwoju społeczno-gospodarczego oraz wzmacniania poczucia tożsamości i integracji społeczności lokalnej na rzecz rozwoju lokalnego. Cel Polityki 5 będzie finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Oprócz europejskich funduszy strukturalnych, istnieje możliwość skorzystania z dotacji **Norweskiego Mechanizmu Finansowego** oraz **Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego** (informacje dostępne na stronie www.eog.gov.pl), które od lat aktywnie wspierają działania z zakresu ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego oraz infrastruktury kultury.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej - możliwe jest dofinansowanie prac konserwatorskich przy zabytkowych układach parkowych, parkowo-wodnych i ogrodowych w ramach programu Ochrona i przywracanie różnorodności biologicznej i krajobrazowej. Beneficjenci to jednostki samorządu terytorialnego i ich związki, parki krajobrazowe i ich zespoły, uczelnie wyższe; organizacje pozarządowe, stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego i jednostki organizacyjne PGL Lasy Państwowe; podmioty będące właścicielem lub zarządcą zabytkowych parków i ogrodów.

Środki samorządowe z budżetu województwa małopolskiego i powiatu nowosądeckiego. Ze środków województwa i powiatu mogą być udzielane dotacje celowe na realizację zadań związanych z pracami konserwatorskimi, restauratorskimi lub robotami budowlanymi przy zabytkach, znajdujących się na obszarze województwa (powiatu) opolskiego, posiadających istotne znaczenie kulturowe zgodne z zapisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 71-83a). Samorządy w corocznym ogłoszeniu podają wysokość środków finansowych przeznaczonych na dotacje, terminy składania wniosków oraz sposób ich rozpatrzenia.

Wsparcie finansowe zadań z zakresu edukacji dziedzictwa kulturowego realizowane jest przez program Narodowego Instytutu Dziedzictwa pn. **„Wspólnie dla dziedzictwa”**. Jest to program adresowany do organizacji pozarządowych, a jego zadaniem jest wsparcie działań dotyczących identyfikacji, dokumentacji i szerokiego upowszechniania dziedzictwa kulturowego. Minimalna kwota dofinansowania w roku 2020 wynosi 5 tysięcy złotych, zaś maksymalna kwota to 80.000 zł. W ramach programu przewidziano możliwość realizacji zadań przy następujących działaniach:

a) prace porządkowe przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub włączonych do ewidencji zabytków i w ich otoczeniu, prowadzące do zabezpieczania, utrwalenia, uczytelnienia oraz zachowania substancji i wartości zabytku,

b) działania przy identyfikowaniu, inwentaryzowaniu i dokumentowaniu dziedzictwa kulturowego (materialnego i niematerialnego), prowadzące do rozpoznania, utrwalenia oraz zachowania dziedzictwa kulturowego i jego wartości,

c) działania zmierzające do wzmacniania praktyk społeczno-kulturowych, tradycji, w tym tradycji rękodzielniczych i związanych z przekazami ustnymi, upowszechniania umiejętności, w tym umiejętności związanych z rzemiosłem lub tradycyjnymi technikami budowlanymi, umożliwiające zachowanie zabytków i ich wartości,

d) działania edukacyjne oraz popularyzujące dziedzictwo kulturowe (materialne i niematerialne) i wiedzę na jego temat lub na temat jego wartości, prowadzące do zwiększenia świadomości społecznej wartości dziedzictwa i wzmacniania społecznej woli zachowania dziedzictwa i korzystania z jego wartości.

Więcej informacji na stronie: <http://wolontariat.nid.pl>.

Źródłem finansowania opieki nad zabytkami mogą być również **środki pozyskane od firm, fundacji, stowarzyszeń lub osób prywatnych.**

ANEKS 1. Wykaz obiektów nieruchomości w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Babice.

Lp.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	NR DZIAŁKI	DATOWANIE	MATERIAŁ	ZDJĘCIE	WPIS DO REJESTRU ZABYTEKÓW
1.	BABICE	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH	UL. KANONICZA 32-551 BABICE	896	1524 r.	MUR		TAK
2.	BABICE	DZWONNICA MUROWANA	UL. KANONICZA 32-551 BABICE	896	XVIII/XX w.	MUR		TAK
3.	BABICE	DOM ZE STODOŁĄ NR 24	UL. KRAKOWSKA 96 32-551 BABICE	1016	I ćw. XX w.	MUR		NIE
4.	BABICE	DOM NR 109	UL. KRAKOWSKA 90 32-551 BABICE	1019/3 1019/5	XIX/XX w.	MUR		NIE

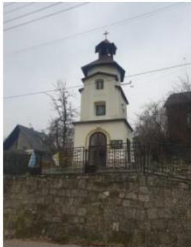
5.	BABICE	DOM NR 144	UL. KRAKOWSKA 72 32-551 BABICE	1030	1925 r.	DREWO		NIE
6.	JANKOWICE	DOM NR 15	UL. ŁĄCZĄCA 4 32-551 BABICE	2727/23 2807/2	1910 r.	MUR		NIE
7.	JANKOWICE	DOM NR 44	UL. MIESZKA I 8A 32-551 BABICE	1/64	1891/1937 r.	DREWNO/ MUR		NIE
8.	JANKOWICE	DOM NR 46	UL. WINCENTEGO KADŁUBKA 2 32-551 BABICE	2772 2773 69/2	1904 r.	DREWO/ MUR		NIE
9.	JANKOWICE	KAPLICZKA MUROWANA	UL. WINCENTEGO KADŁUBKA 32-551 BABICE	2732/3	koniec XIX w.	MUR		NIE

10.	JANKOWICE	DOM NR 97	UL. MIESZKA 1 3 32-551 BABICE	1/2	I ćw. XX w	DREWNO/ MUR		NIE
11.	JANKOWICE	DOM NR 132	UL. MOŚCISKA 2 32-551 BABICE	2774/2	1904 r.	DREWNO/ MUR		NIE
12.	JANKOWICE	DOM NR 133	UL. PRZYŁĘGŁA 10 32-551 BABICE	2726/3 2726/8 1/62	XIX/XX w.	DREWNO		NIE
13.	JANKOWICE	DOM NR 135	UL. WADOWICKA 34 32-551 BABICE	2727/7	1922 r.	DREWNO		NIE
14.	MĘTKÓW	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. MATKI BOSKIEJ CZĘSTOCHOWSKIEJ – PRZENIESIONY Z NIEGOWICI W 1973 R.	UL. KS. KAROLA WOJTYŁY 32-551 BABICE	684/20	XVIII w.	DREWNO		TAK

15.	MĘTKÓW	DZWONNICA DREWNIANA PRZY KOŚCIELE PARAFIALNYM PW. MATKI BOSKIEJ CZĘSTOCHOWSKIEJ	UL. KS. KAROLA WOJTYŁY 32-551 BABICE	684/20	XVIII w.	DREWNO		NIE
16.	MĘTKÓW	KAPLICZKA MUROWANA	SKRZYŻOWANIE UL. KS. KAROLA WOJTYŁY, A UL. STRUGA 32-551 BABICE	1398	ok. połowa XIX w.	MUR		NIE
17.	MĘTKÓW	KAPLICZKA MUROWANA	UL. WIEJSKA 32-551 BABICE	1649	koniec XIX w.	MUR		NIE
18.	MĘTKÓW	LEŚNICZÓWKA MUROWANA	UL. NADWIŚLAŃSKA 33 32-551 BABICE	172/2	-	MUR		NIE

19.	MĘTKÓW	STAJNIA MUROWANA	UL. NADWIŚLAŃSKA 33 32-551 BABICE	172/2	1914 r.	MUR		NIE
20.	OLSZYNY	DOM NR 19	UL. LEŚNA 1 32-551 BABICE	2827	1909 r.	DREWNO/ MUR		NIE
21.	OLSZYNY	DOM NR 86	UL. ZATORSKA 46 32-551 BABICE	2321/10	I ćw. XX w.	DREWNO/ MUR		NIE
22.	OLSZYNY	DOM NR 88	UL. ZATORSKA 42 32-551 BABICE	2321/12	I ćw. XX w.	DREWNO/ MUR		NIE
23.	ROZKOCHÓW	KAPLICZKA MUROWANA	UL. BABICKA 32-551 BABICE	3155/21	I poł. XIX w.	MUR		NIE

24.	ROZKOCHÓW	KAPLICZKA MUROWANA	UL. GENERAŁA SIKORSKIEGO 32-551 BABICE	3223/2	poł. XIX w.	MUR		NIE
25.	WYGIELZÓW	RUINY ZAMKU OBRONNEGO – LIPOWIEC	UL. ZAMKOWA 32-551 BABICE	1594/2	XIV w.	MUR		TAK
26.	WYGIELZÓW	DOM NR 2	UL. OŚWIĘCIMSKA 6 32-551 BABICE	786/4	I ćw. XX w.	MUR		NIE
27.	WYGIELZÓW	OFICyna DWORSKA	UL. OŚWIĘCIMSKA 5 32-551 BABICE	728/1 728/2	koniec XVIII w.	MUR		NIE
28.	WYGIELZÓW	STODOŁA DWORSKA	UL. OŚWIĘCIMSKA 32-551 BABICE	720/5	koniec XVIII w.	MUR		NIE

29.	WYGIELZÓW	ZABYTKOWY DWORSKI MUR	UL. OŚWIĘCIMSKA 32-551 BABICE	720/4	koniec XVIII w.	MUR		NIE
30.	WYGIELZÓW	PARK DWORSKI	UL. OŚWIĘCIMSKA 32-551 BABICE	720/4	koniec XVIII w.	-		NIE
31.	ZAGÓRZE	DOM NR 167	UL. MARSZAŁKA JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO 222A 32-555 ZAGÓRZE	2685	1911 r.	DREWNO		NIE
32.	ZAGÓRZE	KAPLICA MUROWANA	UL. MARSZAŁKA JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO 32-555 ZAGÓRZE	180	I ćw. XIX w.	MUR		NIE
33.	ZAGÓRZE	KAPLICZKA MUROWANA	UL. CZERWONA GÓRKA 32-555 ZAGÓRZE	2493/1	I poł. XIX w.	MUR		NIE

ANEKS 2. Wykaz stanowisk archeologicznych w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Babice.

B a b i c e

1. stanowisko archeologiczne nr 1 (AZP 102-52/5), domniemane grodzisko – kultura łużycka; gród drewniano-ziemny – średniowiecze ok. 1238 r.; zamek – późne średniowiecze i czasy nowożytne.
2. stanowisko archeologiczne nr 2 (AZP 102-52/6), umocnienia obronne – czasy nowożytne?
3. stanowisko archeologiczne nr 3 (AZP 102-52/7), kurhan? – chronologia nieokreślona.
4. stanowisko archeologiczne nr 4 (AZP 102-52/8), ślad osadnictwa – średniowiecze.
5. stanowisko archeologiczne nr 5 (AZP 102-52/9), ślad osadnictwa - późne średniowiecze, ślad osadnictwa - czasy nowożytne.
6. stanowisko archeologiczne nr 6 (AZP 102-52/10), ślad osadnictwa - późne średniowiecze.
7. stanowisko archeologiczne nr 7 (AZP 102-51/37), grób? - okres lateński lub okres rzymski; kopiec z wałem? – chronologia nieokreślona.
8. stanowisko archeologiczne nr 8 (AZP 102-51/38), ślad osadnictwa - chronologia nieokreślona.
9. stanowisko archeologiczne nr 9 (AZP 102-51/39), ślad osadnictwa - późne średniowiecze lub okres rzymski.

J a n k o w i c e

1. stanowisko archeologiczne nr 1 (AZP 102-51/45), obozowisko? - epoka kamienia; cmentarzysko – V okres epoki brązu -okres halsztacki (kultura łużycka). Rejestr zabytków nr 810 z 12.03.1966 r.
2. stanowisko archeologiczne nr 2 (AZP 102-51/46), obozowisko - epoka kamienia; cmentarzysko? – okres rzymski (kultura przeworska).
3. stanowisko archeologiczne nr 3 (AZP 102-51/47), ślad osadnictwa - epoka kamienia.
4. stanowisko archeologiczne nr 12 (AZP 102-51/48), ślad osadnictwa? - neolit?

M ę t k ó w

1. stanowisko archeologiczne nr 1 (AZP 102-51/41), ślad osadnictwa - kultura łużycka.
2. stanowisko archeologiczne nr 2 (AZP 102-51/42), ślad osadnictwa - schyłkowy paleolit?; ślad osadnictwa – epoka kamienia; ślad osadnictwa - kultura łużycka.
3. stanowisko archeologiczne nr 3 (AZP 102-51/43), ślad osadnictwa - epoka kamienia.
4. stanowisko archeologiczne nr 4 (AZP 102-51/44), ślad osadnictwa? – mezolit.

O l s z y n y

1. stanowisko archeologiczne nr 1 (AZP 102-52/17), ślad osadnictwa – epoka kamienia.
2. stanowisko archeologiczne nr 2 (AZP 102-52/18), obozowisko - epoka kamienia; cmentarzysko ciepłopalne? - okres rzymski?
3. stanowisko archeologiczne nr 3 (AZP 102-52/19), ślad lub ślady osadnictwa – neolit/wczesny brąz?
4. stanowisko archeologiczne nr 4 (AZP 102-51/40), ślad osadnictwa - epoka kamienia.

R o z k o c h ó w

1. stanowisko archeologiczne nr 1 (AZP 103-52/57), obozowisko? - epoka kamienia.
2. stanowisko archeologiczne nr 2 (AZP 103-52/58), osada - kultura łużycka.
3. stanowisko archeologiczne nr 3 (AZP 103-52/59), ślad osadnictwa - średniowiecze.
4. stanowisko archeologiczne nr 3 (AZP 102-52/20), ślad osadnictwa - mezolit?.
5. stanowisko archeologiczne nr 4 (AZP 102-52/21), ślad osadnictwa - wczesny okres epoki brązu.
6. stanowisko archeologiczne nr 5 (AZP 102-52/22), ślad osadnictwa - późne średniowiecze.
7. stanowisko archeologiczne nr 6 obszar AZP 102-52/23), ślad osadnictwa - epoka kamienia.
8. stanowisko archeologiczne nr 7 (AZP 102-52/24), ślad osadnictwa - późne średniowiecze; ślad osadnictwa - okres nowożytny.
9. stanowisko archeologiczne nr 8 (AZP 102-52/25), ślad osadnictwa - epoka kamienia.

Włosień

1. stanowisko archeologiczne nr 1 (AZP 102-52/11), ślad osadnictwa - epoka kamienia.
2. stanowisko archeologiczne nr 2 (AZP 102-52/12), ślad osadnictwa - epoka kamienia.
3. stanowisko archeologiczne nr 3 (AZP 102-52/13), obozowisko? - epoka kamienia.
4. stanowisko archeologiczne nr 4 (AZP 102-52/14), ślad osadnictwa - kultura łużycka.
5. stanowisko archeologiczne nr 5 (AZP 102-52/15), ślad osadnictwa - paleolit schyłkowy.
6. stanowisko archeologiczne nr 6 (AZP 102-52/16), ślad osadnictwa - późne średniowiecze.

Wygielzów

1. stanowisko archeologiczne nr 1 (AZP 102-51/28), znalezisko luźne - średniowiecze.
2. stanowisko archeologiczne nr 2 (AZP 102-51/29), ślad osadnictwa - epoka kamienia.
3. stanowisko archeologiczne nr 3 (AZP 102-51/30), ślad osadnictwa - epoka kamienia; ślad osadnictwa – średniowiecze.
4. stanowisko archeologiczne nr 4 (AZP 102-51/31), ślad osadnictwa - epoka kamienia.
5. stanowisko archeologiczne nr 5 (AZP 102-51/32), ślad osadnictwa - neolit.
6. stanowisko archeologiczne nr 6 (AZP 102-51/33), ślad osadnictwa - epoka kamienia.
7. stanowisko archeologiczne nr 7 (AZP 102-51/34), ślad osadnictwa - kultura łużycka, ślad osadnictwa – okres nowożytny.
8. stanowisko archeologiczne nr 8 (AZP 102-51/35), ślad osadnictwa - późne średniowiecze.
9. stanowisko archeologiczne nr 9 (AZP 102-51/36), ślad osadnictwa - epoka kamienia.

Zagórze

1. stanowisko archeologiczne nr 1 (AZP 102-51/17), ślad osadnictwa - kultura łużycka, osada - wczesne średniowiecze, grodzisko - chronologia nieokreślona.
2. stanowisko archeologiczne nr 2 (AZP 102-51/18), grodzisko? - chronologia nieokreślona.
3. stanowisko archeologiczne nr 3 (AZP 102-51/19), schronisko? - mezolit, schronisko? - epoka kamienna.
4. stanowisko archeologiczne nr 4 (AZP 102-51/20), ślad osadnictwa – chronologia nieokreślona.
5. stanowisko archeologiczne nr 5 (AZP 102-51/21), grodzisko? - chronologia nieokreślona.
6. stanowisko archeologiczne nr 6 (AZP 102-51/22), ślad osadnictwa - neolit.
7. stanowisko archeologiczne nr 7 (AZP 102-51/23), osada - późne średniowiecze.
8. stanowisko archeologiczne nr 8 (AZP 102-51/24), ślad osadnictwa - wczesne średniowiecze; osada - późne średniowiecze.
9. stanowisko archeologiczne nr 9 (AZP 102-51/25), osada - późne średniowiecze.
10. stanowisko archeologiczne nr 10 (AZP 102-51/26), ślad osadnictwa - późny okres rzymski (kultura przeworska), ślad osadnictwa - okres nowożytny.
11. stanowisko archeologiczne nr 11 (AZP 102-51/27), ślad osadnictwa - późne średniowiecze.

Materiały wykorzystane w tekście:

- 1) Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 ze zm).
- 2) Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2022, poz. 840).
- 3) Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2022, poz. 559, ze zm.).
- 4) Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t. j. Dz. U. z 2022, poz. 503).
- 5) Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz. 2351 z późn. zm).
- 6) Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz. 1973 z późn. zm.).
- 7) Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 916 z późn. zm.).
- 8) Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz. 1899 z późn. zm.).
- 9) Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t. j. Dz. U. z 2020 r., poz. 194 z późn. zm.).
- 10) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 1327 z późn. zm.).
- 11) Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t. j. Dz. U. z 2022, poz. 385).
- 12) Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t. j. Dz. U. z 2019 r., poz. 1479 z późn. zm.).
- 13) Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t. j. Dz. U. z 2020 r., poz. 164 z późn. zm.).
- 14) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 sierpnia 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2019, poz. 1721).
- 15) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019, poz. 1886).
- 16) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 28.04.2017 r. ws. Listy Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017, poz. 928).
- 17) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 16.08.2017 r. ws. dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 1388).
- 18) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 10.01.2014 r. ws. dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014, poz. 110).
- 19) Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 9.02.2004 r. ws. wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r., Nr 30, poz. 259).
- 20) Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 25.08.2004 r. ws. organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r., Nr 212, poz. 2153).
- 21) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 18.04.2011 r. ws. wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 r., Nr 89, poz. 510).
- 22) Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022.
- 23) Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030.
- 24) Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030.
- 25) Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Małopolsce na lata 2022-2025.
- 26) Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego – „Małopolskie 2030”.

- 27) Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego.
- 28) Strategia Rozwoju Gminy Babice do roku 2030 – Projekt.
- 29) Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Babice.
- 30) Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Babice.
- 31) Materiały udostępnione przez Urząd Gminy.
- 32) Materiały udostępnione przez Urząd Ochrony Zabytków w Krakowie.

www.zabytek.pl

www.mapy.zabytek.gov.pl/nid/

www.nid.pl

www.samorząd.nid.pl

Spis tabel, rycin i fotograf:

Ryc. 1. Lokalizacja Gminy Babice (źródło: Strategia Rozwoju Gminy Babice do roku 2030, s. 8).

Tabela 1. MPZP Gminy Babice, w których ustalono zasady ochrony zabytków.